

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜREL MİRAS VE KÜLTÜR YÖNETİMİ

ANABİLİMDALI

**TURİST REHBERLERİNİN SOMUT OLMAYAN
KÜLTÜREL MİRASA YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Gülçin TEKİN KAMAŞ

Danışman
Prof. Dr. Şenay MANTAŞ

Nevşehir
Kasım 2024

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Gülçin TEKİN KAMAŞ

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Turist Rehberlerinin Somut Olmayan Kùltürel Mirasa Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Gülçin TEKİN KAMAŞ

Danışman
Prof. Dr. Şenay MANTAŞ

Kùltürel Miras ve Kùltür Yönetimi Ana Bilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Yener BEKTAŞ

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Şenay MANTAŞ danışmanlığında Gülçin TEKİN KAMAŞ tarafından hazırlanan “Turist Rehberlerinin Somut Olmayan Kültürel Mirasa Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel Miras ve Kültür Yönetimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

26 / 11 / 2024

JÜRİ

Danışman : Prof. Dr. Şenay MANTAŞ
Üye : Prof. Dr. Yener BEKTAŞ
Üye : Doç. Dr. Funda VARNACI UZUN

İMZA

.....
.....
.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun / / tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... / /

.....

Enstitü Müdürü

TURİST REHBERLERİNİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Gülçin TEKİN KAMAŞ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kültürel Miras ve Kültür Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Kasım, 2024

Danışman: Prof. Dr. Şenay MANTAŞ

ÖZET

Yapılan bu çalışmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında betimsel çalışma desenlerinden olan tarama tipi araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmaya Nevşehir rehberler odasına kayıtlı olan 94 kadın ve 178 erkek olmak üzere toplam 272 turist rehberi katılmıştır. Araştırmanın veri toplama sürecinde “Kişisel Bilgi Formu” ve “Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Veri analiz sürecinde ise SPSS 22.0 programında Independent Samples T Test ile One Way ANOVA analizinden yararlanılmıştır. Araştırmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa ilişkin geleneksel sanatlar, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin orta seviyede olduğu, sosyal hayat ve kültürel bilince ilişkin tutum düzeylerinin ise orta seviyenin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının eğitim düzeylerine, çalışma kartlarına ve somut olmayan kültürel miras konusunda eğitim alma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna karşılık turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının cinsiyetlerine, yaş gruplarına, medeni durumlarına, mesleki deneyim sürelerine göre ve mesleği icra etme şekillerine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0.05$). Sonuç olarak, turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının olumlu olduğu, bunun yanında bazı demografik değişkenlerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum düzeyini etkilediği söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Turizm, turist rehberliği, somut olmayan kültürel miras

INVESTIGATION OF TOURIST GUIDES' ATTITUDES TOWARDS INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Gülçin TEKİN KAMAŞ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

**Department of Cultural Heritage and Cultural Management, M.B.A. November,
2024**

Supervisor: Prof. Dr. Şenay MANTAŞ

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the attitudes of tourist guides towards intangible cultural heritage. Within the scope of the research, a survey type research model, which is one of the descriptive study designs, was used. A total of 272 tourist guides, 94 women and 178 men, registered in the Nevşehir guides chamber, participated in the research. In the data collection process of the research, "Personal Information Form" and "Intangible Cultural Heritage Attitude Scale" were used. During the data analysis process, Independent Samples T Test and One Way ANOVA analysis were used in the SPSS 22.0 program. In the research, it was determined that the tourist guides' total attitude levels regarding intangible cultural heritage, traditional arts, oral traditions, knowledge and practices on nature and the universe were at a medium level, while their attitude levels regarding social life and cultural awareness were above the medium level. It was determined that tourist guides' attitudes towards intangible cultural heritage showed a significant difference according to their education level, work cards and education on intangible cultural heritage, ($p < 0.05$). On the other hand, it was determined that the attitudes of tourist guides towards intangible cultural heritage did not differ significantly according to their gender, age group, marital status, the duration of professional experience and the way they practice their profession ($p > 0.05$). As a result, it can be said that tourist guides' attitudes towards intangible cultural heritage are positive, while some demographic variables affect the level of attitude towards intangible cultural heritage.

Key words: Tourism, tourist guidance, intangible cultural heritage

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR ve SİMGELER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL BİLGİLER

1.1.Turizm Kavramı.....	6
1.1.1.Turizm Türleri.....	7
1.1.1.1.Yayla Turizmi	8
1.1.1.2.Kongre Turizmi.....	9
1.1.1.3.Mağara Turizmi.....	10
1.1.1.4.Botanik Turizmi	10
1.1.1.5.Dağcılık Turizmi	11
1.1.1.6.Kültür Turizmi	12
1.1.1.7.Kış Sporları Turizmi	13
1.1.1.8.Akarsu Turizmi	14
1.1.1.9.Sağlık Turizmi ve Termal Turizm.....	15
1.1.1.10.İnanç Turizmi.....	16
1.1.1.11.Golf Turizmi.....	17
1.1.1.12.Hava Sporları Turizmi.....	17
1.1.1.13.Yat Turizmi	18
1.1.1.14.Su Altı Turizmi	18

1.2.Turizmin Önemi	19
1.3.Turist Rehberliği Mesleği	21
1.3.1.Turist Rehberliğinin Gerektirdiği Mesleki Beceriler	22
1.3.2.Turist Rehberlerinin Mesleki Sorunları	24
1.4.Turizmde Somut Olmayan Kültürel Miras Kavramı	25
1.4.1.Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları.....	27
1.5.Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	27

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli	31
2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	31
2.3. Veri Toplama Araçları	33
2.4. Verilerin Analizi.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

TARTIŞMA VE SONUÇ	47
ÖNERİLER	58
KAYNAKLAR	61
EKLER	79
ÖZ GEÇMİŞ	81

KISALTMALAR ve SİMGELER

α	: Cronbach's Alpha Katsayısı
f	: Frekans
F	: One Way ANOVA F Değeri
N	: Kişi Sayısı
p	: Anlamlılık Değeri
SS	: Standart Sapma
t	: Independent Samples T-Test Değeri
X	: Aritmetik Ortalama
%	: Yüzde

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımlar	32
Tablo 2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Cronbach's Alpha (α), Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	34
Tablo 3.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Sosyal Hayat Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler	35
Tablo 3.2. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Geleneksel Sanatlar Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler	36
Tablo 3.3. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Kültürel Bilinç Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler	37
Tablo 3.4. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Sözlü Gelenekler Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler	38
Tablo 3.5. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Doğa ve Evren Üzerine Bilgi ve Uygulamalar Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	39
Tablo 3.6. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	40
Tablo 3.7. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması.....	40
Tablo 3.8. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması.....	41
Tablo 3.9. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılması.....	42
Tablo 3.10. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Turist Rehberliği Eğitimini Alma Şekillerine Göre Karşılaştırılması.....	43
Tablo 3.11. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Çalışma Kartlarına Göre Karşılaştırılması	44
Tablo 3.12. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Rehberlik Mesleğini İcra Etme Şekillerine Göre Karşılaştırılması.....	44
Tablo 3. 13. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Rehberlik Mesleğini İcra Etme Sürelerine Göre Karşılaştırılması	45

Tablo 3.14. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitimi (Ders, Kurs, Seminer Vb) Alma Durumlarına Göre Karşılaştırılması.....	46
--	----

GİRİŞ

Yaşadığımız dönemdeki hayat tarzı ele alındığında her yıl milyonlarca insanın sürekli ikametlerinden geçici süreler ile ayrılıp farklı yerlere gittiği ve buralarda gezip-görme, öğrenme, dinlenme ve eğlenme gibi psikolojik, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını giderdikleri bilinmektedir. Turizmin tanımı ve temel özelliklerine bakıldığında eğlenme ve dinlenme, hava değişimi ve sağlık amacı ile kısa süreli yapılan seyahatler, sanat, spor ve kültür etkinliklerine katılmak veya izlemek amacı ile yapılan iş seyahatleri ve geziler turizm faaliyetleri olarak belirtilmektedir (Uçkun, 2004: 29). İnsanların turistik etkinliklere katılmalarını etkileyen birçok unsur bulunmakta olup, söz konusu unsurlar itme ve çekme faktörleri olarak iki ana gruba ayrılmaktadır. Turistik etkinliklere yönelmeye katkı sağlayan itme ve çekme faktörleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

İtme faktörleri;

- Gündelik yaşam rutinlerinden uzaklaşma
- Dinlenme ve rahatlama
- Macera arayışı
- Saygınlık kazanma
- Kültürel deneyimler edinme
- Öğrenme gereksinimi ve sosyalleşme
- Sağlık ve sosyal etkileşim
- Kendini geliştirme ve keşfetme ihtiyacı
- Arkadaşlık ve akrabalık ilişkilerini güçlendirme
- Farklı deneyimler edinme
- Güzel vakit geçirme, eğlenme

Çekme faktörleri;

- Kültürel, tarihi ve doğal çekicilikler
- Hizmetler ve reklam
- Fauna ve flora yapısı
- Sosyo-kültürel yapı

- Fiyat uygunluğu
- Rekreasyonel faaliyetler
- Konaklama imkânları
- Ulaşım kolaylığı
- Güvenlik ve hijyen
- Güneş, kum, sahil
- Bölgedeki halkın tutumu
- Macera ve heyecan arama (Mason ve Paggiaro, 2009: 371; Yiamjanya ve Wongleedee, 2014: 1348).

İnsanların seyahat etme gereksinimleri ve arzularından ortaya çıkan turizm faaliyetlerinin ulaşım ağındaki gelişmeler ile dünya genelinde sektörler arasında en hızlı gelişme gösteren sektör olduğu belirtilmektedir. Ulaşım ağında yaşanan gelişmeler ile birlikte yaşadığımız dönemde tatil olgusunun yaygınlaştığı, iletişim ve etkileşimin arttığı, ekonomik, psikolojik ve sosyal yaşamların değişmesi, insanların boş vakitlerinin artması, eğitim ve gelir düzeyinin artması gibi durumların turizm gelişiminde oldukça etkili olduğu görülmektedir (Akturan, 2017: 3).

Turizmin gelişmesinde bu alanda çalışan personelin büyük bir role sahip olduğu bilinmektedir. Bu hususta en önemli sorumluluklardan birinin de yerli turist rehberlerine düştüğü görülmektedir. Turist rehberlerinin ülkelerine turizm amacı ile gelen kişilerin tatilinden memnun kalmasını, ülkeye turistlerin tekrar gelmesini ve müşteri bağlılığının sağlanmasında oldukça etkili oldukları belirtilmektedir. Rehberlerin kendi toplumlarını tanıtmalarının yanında ülkesini de en iyi biçimde temsil ettikleri bilinmektedir. Turist rehberliğinin bölge ve ülke imajının gelişmesinde önemli katkısının olması sebebi ile turist rehberlerinin bilgi ve beceri düzeylerinin yüksek olması, ülkelerini en iyi biçimde aktarabilecek yetkinlikte olması gerekmektedir. Bu açıdan turist rehberlerinin eğitim, görev ve yetkilerinin, var olması gereken özelliklerinin son derece önemli olduğu belirtilmektedir (MEB, 2013: 2). Büyükkuru ve Aslan'a (2016: 339) göre son zamanlarda insanların boş zamanlarının artması, ekonomik düzeylerinin iyileşmesi, psikolojik olarak rahatlama isteğinin artması durumlarının insanları turistik faaliyetlere ittiği vurgulanmaktadır. Bu sebeple turizm hareketlerinin dünya çapında hızlandığı, böylelikle turizm sektöründe önde gelen

Ülkelerin turistlere sağladıkları hizmetlerin nitelikli olmasının hedeflendiği görülmektedir. Bu çerçevede turist rehberlerine büyük ölçüde sorumlulukların düştüğü belirtilmektedir.

Literatürdeki bilgiler ele alındığında turist rehberlerinin mesleklerini verimli bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için bazı beceri ve mesleki donanıma sahip olmaları, ayrıca mesleki problemlerin en aza indirilmesinin gerekli olduğu görülmektedir. Turist rehberlerinin beceri ve mesleki donanımlarının geliştirilmesi ve sorunlarının en aza indirilmesi adına ilk olarak bu hususta akademik çalışmaların gerçekleştirilmesi ve konuya dair farkındalık düzeyinin yükseltilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte turist rehberliği mesleğinde oluşan yeni sorunların belirlenmesi ve çözülmesi için tedbirlerin alınması rehberliğin performans ve iş verimliliğinin iyileştirecek mesleki bağlılıklarını güçlendireceği düşünmektedir. Bağlılık ve verimliliğin artmasının rehberlerin hizmet standardını arttırdığı, turistlerin tatmin düzeyini de arttırdığı ve destinasyonun tekrar ziyaret edilmesine yönelik düşüncelerine olumlu katkısının olacağı belirtilmektedir (Eser, 2020: 1346). Turist rehberlerinin görevlerinin başında somut olmayan kültürel mirasa yönelik eserlerin tanıtımı gelmektedir. Turist rehberlerinin söz konusu görevlerini verimli bir biçimde yerine getirebilmeleri için somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum ve yaklaşımlarının olumlu olması önemli bir konudur. Yapılan bu çalışmada da turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Literatürde yer alan çalışmalarda somut olmayan kültürel miras öğelerinin turistlere tanıtılmasında turist rehberlerinin önemli bir sorumluluğa sahip olduğu belirtilmektedir. Turist rehberlerinin söz konusu sorumluluklarını etkili bir biçimde yerine getirebilmeleri için öncelikli olarak somut olmayan kültürel miras öğelerine yönelik tutumlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen bu çalışmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının farklı sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Turizm, ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeylerini önemli ölçüde etkileyen, özellikle az gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelere döviz girdisi sağlayan önemli bir sektördür (Tshidzumba ve diğerleri, 2022: 2159; Beyaz ve Karabacak, 2018: 56; Talukder ve Bhattacharjee, 2024: 23; Çımat ve Bahar, 2003: 1). Ülkemizde de turizmin ekonomik kalkınma açısından önemli bir yere sahip olduğuna vurgu yapılmaktadır (Ongun ve Gövdere, 2015: 46; Süslü ve diğerleri, 2019: 1074; Akın ve Kamışlı, 2009: 16; Kızıldemir ve diğerleri, 2017: 38). Bu durum turizm faaliyetlerinin geliştirilmesini ve daha fazla turistin ülkemize gelmesi için gerekli çalışmaların yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Ülkeye gelecek turist sayısının artırılması ve turizm gelirlerinin yükseltilmesi için öncelikli olarak turistlerin destinasyon tercihleri üzerinde belirleyici olan unsurların tespit edilmesi gerekmektedir. Turistleri destinasyona yönelten bazı itici faktörler bulunmaktadır (Yang ve diğerleri, 2023: 1; Godlewska ve diğerleri, 2023: 1). Bunun yanında gidilecek bölgenin çekici özellikleri de turistlerin destinasyon tercihleri üzerinde belirleyici konumdadır (Apriyani ve diğerleri, 2023: 69; Duong ve diğerleri, 2023: 136; Ngondo ve diğerleri, 2024: 575).

Turistler tatil yeri tercihinde her zaman doğal ve tarihi güzellikleri değil, aynı zamanda somut olmayan kültürel miras unsurlarını da dikkate almaktadır. Literatürde yer alan çalışmalarda da somut olmayan kültürel mirasın destinasyon tercihinde önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Somut olmayan kültürel miras öğeleri temel olarak fıkralar, masallar, atasözleri, halk hikâyeleri, efsaneler, destanlar, halk tiyatrosu, kukla, meddah, nevrüz, doğum, düğün, nişan, halk meteorolojisi, halk takvimi, halk hekimliği, geleneksel yemekler, halk mimarisi, bakırcılık, telkâri, nazar boncuğu ve dokumacılık gibi öğelerden meydana gelmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013: 15). Somut olmayan kültürel mirasın turistlere tanıtılması ve aktarılması büyük oranda turist rehberlerinin bilgi ve becerilerine bağlıdır. Bu nedenle turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Problem Durumu

Turist rehberliği somut olmayan kültürel mirasın turistlere aktarılmasında önemli bir meslek dalıdır. Turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasın turistlere tanıtılması ve aktarılması sürecinde sahip oldukları rol ve sorumlulukları yerine getirmeleri büyük oranda somut olmayan kültürel miras yönelik olumlu tutuma sahip olmaları ile mümkündür. Turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının geliştirilmesi için öncelikli olarak somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarını etkileyen unsurların incelenmesi gerekmektedir. Bu noktada “Turist rehberlerinde somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumu etkileyen faktörler nelerdir?” sorusunun yanıtlanması ihtiyaı ortaya çıkmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırma konusu ile ilişkili kavramsal bilgilere yer verilmiştir.

1.1.Turizm Kavramı

Kavramsal açıdan turizm, insanların sürekli ikametlerinden farklı bir yere seyahatlerinin sonucunda gittikleri yerlerde geçici barınma ve yeme-içme faaliyetlerini karşıladığı belirtilmektedir (Bilici, 2014: 2). Başka bir deyişle turizm, kişilerin dinlenmesi, gezmesi, eğlenmesi, yeni kültürlerin tanınması gibi çeşitli gerekçeler ile gerçekleştirilen geziler olduğu bilinmektedir. Söz konusu gezilerin belirli bir sürede kısıtlı olmasının yanında sürekli olarak ikamet ettikleri yere geri dönmeleri ile sona ermektedir (Akturan, 2017: 4). Bu çerçevede turizm kavramının temelde geri dönüş ve hareket olayları ile gerçekleştiği belirtilmektedir. Bu nedenle turizmde devamlı bir kalışın olmadığı, gezme ve gidilen yerde geçici bir süre kalınmasının ardından ikamet yerine dönüldüğü görülmektedir (Usta, 2009: 1). Turizm pazarlamasının çeşitli açılardan endüstri işletmelerindeki pazarlama etkinliklerinden ayrıldığı belirtilmektedir. Turizm pazarlamasındaki farklılıklar aşağıda sıralanmaktadır;

- Turizm endüstrisinde gerçekleştirilen pazarlamada yapılan hizmetin somut, deneyimlenebilir veya ölçülebilir bir işlevinin olmadığı görülmektedir.
- Turizm hizmet ve ürünleri üretildikleri yerlerde tüketilmektedir. Dolayısıyla turizm faaliyetleri için insanların tüketim için üretimin yapıldığı yere gitmesi gerekmektedir.
- Turizm sektöründe marka imajına bağımlılığın düşük düzeyde olduğu belirtilmektedir.
- Turizm sektöründe belirli bir kapasitenin olmadığı ve söz konusu kapasitenin sınırlarının yoğun talep durumunda dahi aşılamadığı bilinmektedir.
- Turizm, hizmet ürünü olması sebebi ile kullanılmakla tükenmemektedir.
- Turizm sektöründe oluşan ürün depolanmamakta veya stoklanmamaktadır.

- Otomasyon olanağının kısıtlı olduğu bilinmektedir.
- Ürünlerin standardize edilmesinin güç olduğu belirtilmektedir (Zengin ve Gürkan, 2007: 137).

Tarih öncesi dönemlerde seyahat olgusunun genellikle göçerlik ve avlanma gibi zorunlu nedenlerden kaynaklandığı ve zorlu koşullarda gerçekleşmesi nedeni ile turizm kavramının etimolojik kökeninin “travail” kelimesine dayandığı belirtilmektedir (Sarı-Çallı, 2015: 6). Ayrıca toplu kitle etkinliklerinin 18. yüzyılda başladığının görülmesinin yanında “tuor” kavramıyla karşılaşılmaktadır. 1841’de taşımacılığın ucuz bir hal aldığı ve araçların da geliştiği görülmektedir. Toplu kitle turizminin ilk olarak Thomas Cook tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. Büyük Avrupa Turu olarak belirtilen gezilerde İngiltere’nin soylu sınıfından bir kesimin eğitim ve kültür amacı ile Avrupa’ya seyahat etmeleri ile ortaya çıkmaktadır (Altaş, 2007: 2).

1950’lerden sonra turizm talebinin arttığı ve söz konusu talebin çağdaş toplumun dinlenme gereksiniminin karşılanmasında uygun iklimsel özelliklere sahip kıyı kesimlerinde yoğunlaştığı belirtilmektedir. Turizm endüstrisinin dinlenme için seyahat eden kitlelere standartlaştırıldığı, deniz-kum-güneş üçlüsüne yoğunlaştığı, ucuz ürünün sunulduğu ve yüksek düzeyde mevsimselliğe maruz kalan bir endüstri durumuna geldiği belirtilmektedir. Söz konusu durumun turizm arz tarafının deniz-kum-güneş üçlüsü sebebi ile oluşan mevsimselliğin ve kitlesel turizm hareketlerinin olumsuzluklarının giderilmesi, turizm faaliyetlerinin yılın bütününe yayılması adına alternatif arayışlara girilmesine neden olduğu bilinmektedir (Akoğlan-Kozak ve diğerleri, 2013: 16). Mirza (2015: 4) küreselleşmeyle beraber mesafelerin kısalması, teknolojinin gelişmesi ve kaliteli yaşam bilincinin artmasının, farklı deneyimler edinmek isteyen ve sürekli değişen turizm talebinin oluşmasına neden olduğunu düşünmektedir. Buna göre değişen talebe uyum gösteren turistik ürünlerin sektörden pay almak isteyen destinasyonlar için giderek önemli bir hale geldiği belirtilmektedir.

1.1.1.Turizm Türleri

Turizm faaliyetlerine yönelen bireylerin turizme yönelmelerine etki eden unsurların başında turistik ürün çeşitleri gelmektedir (Akgöz ve diğerleri, 2016: 397). Turistik ürün çeşitlerine göre turizm türlerinin farklı gruplara ayrıldığı görülmektedir.

Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde insanların yaygın olarak katıldıkları turizm faaliyetlerinin başında yayla turizmi, kongre turizmi, mağara turizmi, botanik turizmi, dağcılık turizmi, kültür turizmi, kış sporları turizmi, akarsu turizmi, sağlık turizmi, termal turizm, inanç turizmi, golf turizmi, hava sporları turizmi, yat turizmi ve su altı turizmi gelmektedir. Söz konusu turizm faaliyetlerinin genel özellikleri aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

1.1.1.1.Yayla Turizmi

Geleneksel olarak yaylaların yaz aylarında hayvan otlatmak ya da tarımsal faaliyetlerde bulunmak için gidilen geçici kırsal yerleşmeler olduğu bilinmektedir (Ekşioğlu ve Zeybek, 2021: 1298). Yaşadığımız dönemde insanların tatil yapmak, dinlenmek, şehrin yorgunluğu ve çalışma yaşamından kaynaklanan stresten kurtulmak adına yaylaların tercih edildiği belirtilmektedir. Bununla birlikte devre mülk edinme veya ikinci bir konutun alınması için yaylaların daha uygun görüldüğü, böylelikle de gözde tatil mekânlarından olduğu dikkat çekmektedir (Sezer, 2015: 89; Tekin, 2016: 1093; Sezer ve Kılıç, 2015: 8; Gülpınar-Sekban ve diğerleri, 2018: 349). Yaylalara elektriğin ve telefon hatlarının ulaştırılması, yolların düzeltilmesi ile yaylaların kullanım niteliklerini önemli ölçüde değiştirmektedir. Son dönemlerde kentlerdeki sıcak ve gürültüden kaçmak isteyenlerin yaylanın serin ve temiz havasından, sakinliğinden ve serin suyundan faydalanmak için sayfiye alanına dönüştürdükleri belirtilmektedir (Bilici ve Işık, 2018: 7). Bununla birlikte yaylaların golf, binicilik sporları ve atla gezinti, uygun ortamlarda kış sporları ve çim kayağı gibi sportif faaliyetlere de uygun olduğu görülmektedir. Ayrıca yaylalarda yapılan yayla şenliklerinin de iç turizme ilişkin yapılan önemli rekreatif ve kültürel faaliyetler olduğu bilinmektedir (TÜRSAB, 2020: 10).

Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın alternatif turizm çerçevesinde başlattığı turizm çeşitlendirme faaliyetlerinin başında yayla turizminin olduğu görülmektedir. Bakanlığın bu anlamda çok sayıda alanı Yayla Turizmi alanı olarak ilan ettiği bilinmektedir. Bununla birlikte yaylaların turistik aktivitelerde kullanılabilirliğini sağlayan farklı projeler geliştirmeye başlandığı görülmektedir (Bilici ve Işık, 2018: 2). Yayla turizmi Türkiye’de de özellikle Karadeniz Bölgesinde yaygın olarak yürütülen

bir turizm türü olmakla beraber (Doğanay, 2011: 223; Fettahoğlu-Şenkaya ve diğerleri, 2012: 151), yayla turizminin gelişmesine ve yaygınlaşmasına neden olan birçok unsur bulunmaktadır. Bölge halkının büyük şehirlere göç etmesi ve arazilerini satması, geleneksel olarak yaylaya çıkmanın sürdürülmesi, çevrelerindeki yerleşim alanlarının rekreasyon gereksinimine cevap veren yaylaların uzak bölgelerde oluşturulmasının sadece tatil için yaylalara giden bir kitlenin oluşturulmasına zemin hazırladığı belirtilmektedir. Söz konusu bu yerlere ziyaretin rekreasyon faaliyetleri için artması ve ikinci bir konutun tatil için alınması yaylalarda üst ve alt yapı hizmet ihtiyacını doğurduğu görülmektedir (Sarı, 2007: 78).

1.1.1.2.Kongre Turizmi

Sanayi devriminden sonra uluslararası kongrelerin gösterdiği artışın ardından II. Dünya Savaşı sonrasında kongre faaliyetlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bilimsel alanda gerçekleştirilen fikir alış-verişi ve ticari faaliyetlerin yapıldığı kongrelerde insanların bir araya gelmesi sağlanmaktadır. Daha sonra kongrenin bir turizm türü olarak düşünüldüğü ve alternatif turizm şeklinde bütün turizm ülkelerince ön planda tutulmaya başlandığı belirtilmektedir (Özer, 2010: 2). İnsanların belirli bir konu için ayarlanan toplantılara katılıp tartışma veya bilgi alış-verişi yapması için birkaç gün ile sınırlı bir şekilde önceden belirlenen program ile gerçekleştirilen seyahat türüne kongre turizmi denilmektedir. Her yıl dünya genelinde amaç ve konuları birbirinden farklı küçük veya büyük, ulusal veya uluslararası boyutta binlerce konferans, toplantı ve kongrenin yapıldığı ve bunlara çokça insanın katıldığı belirtilmektedir. Bu süreçte yapılan alışveriş, tatil, spor, gezme, eğlenme, yeme-içme, konaklama ve ulaşım faaliyetlerinin tümü kongre turizmi kapsamında değerlendirilmektedir (Ünal, 2017: 7; TÜRSAB, 2020: 11).

Son dönemlerde ülkemizde de kongre turizminin gelişim gösterdiği ve bu hususta ülkenin siyasi ve ekonomik istikrarının, tarihi geçmişi ve doğal güzelliklerinin etkisi olduğu belirtilmektedir. Türkiye’de özellikle Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir gibi şehirlerin kongre tesisleri, yerli ve yabancı kongre organizasyonlarında söz sahibi olmasında etkisinin olduğu görülmektedir. Ayrıca ülke çapında kongre turizm potansiyelinin diğer büyük şehirler başta olmak üzere tüm yurda yayılmasının da

hedeflendiği belirtilmektedir (Şengel ve diğerleri, 2018: 6; Heper ve Sarıışık, 2015: 62).

1.1.1.3.Mağara Turizmi

Merak duygusunu uyandıran mağaraların alternatif turizm türlerinden biri olarak ortaya çıktığı görülmektedir. İnsanoğlunun ilk barınakları olan mağaraların medeniyetin gelişimi ile birlikte zamanla önemini yitirdiği bilinmektedir. Bilim insanlarının etkisi ile 19. yüzyılda mağaraya ilginin arttığı belirtilmektedir. Söz konusu ilginin mağaraların içerdiği değerler ile bağlantılı olarak başladığı ve turizm ile devam ettiği bilinmektedir (Yozcu, 2020: 1493). Dolayısıyla turizme kazandırılan mağaraların yerel ve ulusal düzeyde altyapı çalışmalarının sürdüğü belirtilmektedir (Atsan ve Çetinsöz, 2019: 261). Dünyada mağara turizminin ön planda olduğu ülkelerin başında ise Fransa, Romanya ve ABD'nin geldiği görülmektedir (TÜRSAB, 2020: 11).

Türkiye'de her bölgede birçok mağaranın farklı büyüklüklerde var olduğu bilinmektedir. Özellikle karstik yapıya sahip olan Torosların bulunduğu bölgelerde oldukça fazla olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle Akdeniz Bölgesi mağara turizmi bakımından Türkiye'de ilk sıralarda yer aldığı bilinmektedir (Akpınar-Külekçi ve Sezen, 2018: 66).

1.1.1.4.Botanik Turizmi

Botanik turizminin temelinde ender görülen bitki türlerinin turistik bir bölgede fazla olması yer almaktadır. Botanik turizmini genelde biyolojik çeşitlilikler ile ilgilenen ya da korumayı amaçlayan kişilerce tercih edildiği görülmektedir (Çarbuğa ve Pekerşen, 2017: 31; Irmak ve Yılmaz, 2011: 99). Ülkemizin farklı coğrafi özellikleri, coğrafi çeşitliliğinin oluşturduğu iklim farklılığı, üç kıta arasında köprü görevi görmesi gibi özellikleri ile Anadolu'nun nadir görülen bitki çeşitliliğine sahip olduğu belirtilmektedir. Böylelikle Türkiye'nin botanik turizminde gelişme sergilediği bilinmektedir. Öyle ki yalnızca Antalya'daki bitki türlerinin İspanya'nın tümündeki bitkilerden fazla olduğu görülmektedir (Sarı, 2007: 73). Literatürde yer alan çalışmalarda da Türkiye'de yer alan birçok eko turizm bölgesinin botanik turizmine

elverişli olduğu belirtilmektedir (Özgenç ve Mesci, 2020: 238; Demircan ve diğerleri, 2016: 1).

Turistik aktivitelerde doğaya verilen zararın en az olduğu alanlardan olduğu belirtilen botanik turizmine verilen değerin arttığı görülmektedir. Yalnızca turistik faaliyetler adına değil, gündelik hayat, halka açık etkinlikler ve eğitim için de ideal alanlar olduğu belirtilmektedir. Uluslararası Botanik Bahçeleri Birliği (BGCI) verileri incelendiğinde Almanya’da 109, Fransa’da 96, İtalya’da 120 ve İngiltere’de 199, Türkiye’de ise 9 botanik bahçesi bulunduğu görülmektedir (Çarbuğa ve Pekerşen, 2017: 26).

1.1.1.5.Dağcılık Turizmi

Gelişen ve yenilenen dünya koşullarında toplumsal, ekonomik, teknolojik ve politik değişimlerle birlikte turizm algısında değişikliklerin olduğu bilinmektedir. Genellikle deniz-kum-güneş üçgeninde gerçekleştirilen turizm sektörünün, doğayla iç içe, kırsal kültürlerin tanınmasına yönelik, yapısı bozulmamış ve çevreyle uyumlu temiz bir ortamda turistik faaliyetlerin gerçekleştirilmesine dönüştüğü görülmektedir. Kırsal turizm, eko turizm ve sürdürülebilir turizm vb. şekillerde isimlendirilen faaliyet alanlarından birinin de dağ turizmi olduğu bilinmektedir (Ceylan ve Demirkaya, 2009: 79). Çeşitli rekreatif etkinliklerin yapılabildiği dağlık alanların turizmde çekim yeri konumuna gelmesi ile dağ turizminin dünya yıllık turizm gelirleri kapsamında %15-20’lik paya sahip olduğu belirtilmektedir (TÜRSAB, 2020: 11).

Temiz hava, manzara ve dağda gerçekleştirilen faaliyetler çerçevesinde dağcılığın spor dalı olması ile birlikte alternatif bir turizm dalı olduğundan söz edilmektedir. Çevre kirliliği ve trafikten uzaklaşmak, stresli yaşam tarzından uzaklaşılması ve yoğun iş ortamından kaçmak gibi sebepler ile insanların dağcılığa yöneldiği bilinmektedir (Çelik, 2018: 196). İlk başlarda çok az sayıdaki insanın dağlara tırmanmasına karşın dağcılık kulüplerinin ilk kurulmasından sonra dağcılığın Avrupa ülkelerinde, özellikle de Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere ve İtalya’da popüler bir rekreasyonel aktivite haline geldiği belirtilmektedir. Dünya genelinde milyonlarca insanın kaya tırmanışı, dağcılık ve doğa yürüyüşü yaptığı bilinmektedir. Dağcıların sıklıkla tırmanmak için yaşadıkları yerden başka bir yere gittikleri görülmektedir. Dolayısıyla dağcılığın

yalnızca kitlesel bir spor aktivitesi olmadığı aynı zamanda kitlesel bir turizm hareketi haline geldiği belirtilmektedir (Somuncu, 2004: 1). Ayrıca dağcılığın yalnızca yürüyüş veya tırmanış olarak algılanmasına karşın kamp kurma, beslenme, zor hava şartları ile mücadele etme gibi birçok unsuru barındırdığı görülmektedir (Alpaslan ve diğerleri, 2018: 104). Türkiye’de de son yıllarda dağcılık turizminin önemli bir ivme kazandığı görülmekte olup, özellikle dağcılık alanında faaliyet gösteren spor kulüplerinin dağcılığın gelişimine katkı sağladığı belirtilmektedir (Tanrısever ve diğerleri, 2018: 801). Buna karşılık Türkiye’de özellikle dağcılık alanında faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin yetersizliği ve dağ yollarında ulaşım imkânlarının kısıtlı olması dağcılığın gelişimindeki temel engeller arasında gösterilmektedir (Şenol ve diğerleri, 2016: 139).

1.1.1.6.Kültür Turizmi

Kültür turizmine katılan kişilerin eski dönemlerden kalan mimari, tarihi ve arkeolojik önemi olan yerler ve farklı toplulukların hayat tarzlarını tanımalarına, böylelikle onların gelenek ve göreneklerinin, entelektüel bakış açılarına ilişkin doğrudan fikir edinmelerine imkân sağlayan turizm türü olarak ifade edilmektedir (TÜRSAB, 2020: 12). Bu çerçevede bir toplumun alışkanlıklarının soyut ve somut özelliklerinin deneyimlenmesi için yapılan seyahatlerin kültür turizmi olarak tanımlandığı görülmektedir. Toplumun devamlılığı ve kültürün korunması için turizm sektörünün aktörlerinin önemli olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu bu tür gezilerde insanların ne yiyip-içtikleri, ne giydikleri ve nasıl barındıklarına dair merak unsurlarını içerdiği belirtilmektedir. Tamamen öğrenilmesine uğraşılan kültürel içeriği olan bu destinasyonlarda oluşan etkilerin çeşitlilik gösterdiği ve bu durumun da ekonomik, sosyal gelişimin büyük katkısının olduğu görülmektedir (Saçılık ve Toptaş, 2017: 107-108). Alternatif turizm türü olarak görülen kültürel turizmin; tarihsel ve doğal varlıklara ilişkin turistik talebin artması ile önem kazandığı belirtilmektedir (Kodaş ve Sü-Eröz, 2012: 169). Ayrıca insanların yaşadığımız dönemde farklı kültürleri tanıma isteklerinin de kültür turizminin gelişmesine katkısının olduğu görülmektedir (Emekli, 2006: 51).

Dünya Turizm Örgütü verileri incelendiğinde, kültür turizminin en fazla gelişim gösteren turizm türlerinden olduğu ve hızla gelişim göstereceğinin öngörüldüğü

belirlenmektedir. Bu kapsamda önemli bir alternatif turizm türü olan kültür turizminin gelişmesinin, ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan sağlayacağı faydalar ile büyük önem taşıdığı görülmektedir (Meydan-Uygur ve Baykan, 2007: 30). Ancak ülkemizde doğru anlaşılması sebebi ile bu türün gelişme gösteremediği ve destinasyon ölçeğinde tüketilemediği ifade edilmektedir. Bu durumun asıl nedeninin ülkemizde arkeolojik ve tarihi mekânlarla sınırlıymış gibi bir özellik göstermesinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Aslında kültür turizminin sanatsal faaliyetler ve şehrsel organizasyonlar gibi birçok çekiciliğinin olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Türkiye’de politik, kültürel ve sosyal varlıkların organize edilmesi, devamlılığının sağlanması ve mekânsal dağılımının yapılmasının gerekli olduğu belirtilmektedir (Alaeddinoğlu ve diğerleri, 2007: 22). Türkiye açısından ele alındığı zaman kültür turizminin son yıllarda gelişim gösterdiği görülmekte olup, yapılan çalışmalarda birçok kırsal bölgenin kırsal turizm için önemli potansiyele sahip olduğu belirtilmektedir (Akınoğlu, 2010: 125). Bunun yanında Türkiye’de turizm faaliyetlerinin 12 aya yayılmaması nedeniyle kültür turizmine verilen önemin artırılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Çulha, 2008: 1827).

1.1.1.7.Kış Sporları Turizmi

Endüstrileşme ve kentleşme sürecinin gelişmiş olduğu bu dönemde çalışanların dinlenme ve tatil yapma ihtiyaçlarının her geçen gün arttığı görülmektedir. Genellikle yaz aylarında tatil yapmayı tercih eden insanların yaşam kalitelerinin yükselmesi ile kış aylarında da tatil yapmaya başlamalarına sebep olduğu ve böylelikle de kış turizminde önemli gelişmelerin olmasına neden olduğu belirtilmektedir (Mursalov, 2009: 16). Mursalov’a (2009: 16) göre, içinde bulunduğumuz çağda endüstrileşme ve kentleşmenin gelişimi ile birlikte çalışanların dinlenme ve tatil yapma ihtiyaçlarının gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Yaşam kalitesinin yükselmesi sonucunda yazın tatil yapan kişilerin kışın da tatile çıkmaya başladıkları görülmektedir. Böylelikle de kış turizminde dikkat çeken bir gelişmenin görüldüğü belirtilmektedir.

Kış turizminde öncelikle yeterli miktarda kar yağışının olması, kayak döneminin süresinin belirlenmesi için karın yerde kalma süresinin 120 günden fazla olması ve kar kalınlığının ortalama 1 m olabildiği bölgelerin tercih edilmesinin gerekli olduğu belirtilmektedir. Kayak merkezleri hakkında uluslararası standartların belirlendiği

bilinmektedir. Bu standartların insan sağlığını rahatsız etmeyecek şekilde karın yerde kalma süresinin olması ve yüksekliğin 1600-2000 m arasında olan yerlerin uygun olduğu belirtilmektedir (Sarı, 2007: 67-68).

Kış turizminin temelinde kayak merkezlerinin olmasına karşın teleski, ulaşım ve konaklama, eğlence alanlarının da bulunduğu bilinmektedir. Bu nedenle kış turizminin gerçekteşeceği merkezlerde yer seçiminin ve alan planlamasının önemli olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte bu tür turizmin yapılacağı alanlarda jeomorfolojik ve iklimatik faktörlerin olması ve iyi bir şekilde değerdendirilmesi gerekmektedir. İklimatik açıdan kış turizmi için uygun yerlerde kar kalınlığının yeterli düzeyde olması, karın yerde durma süresi ve yeterli miktarda kar olması özelliklerine sahip olmasının gerekli olduğu görölmektedir (Aytaç ve diğerleri, 2014: 294). Türkiye açısından ele alındığı zaman kış turizmi merkezi sayısının son yıllarda artış gösterdiği görölmekte olup, yeni faaliyet gösteren kış turizmi merkezlerinin önemli eksikliklerinin bulunduğu belirtilmektedir. Bunun yanında yapılan çalışmalarda Türkiye’de kış turizmi merkezlerinin büyük bir bölümünün yerli turistler tarafından tercih edildiği vurgulanmaktadır (Demir ve Alım, 2016: 241; Ceylan, 2009: 205; Koşan, 2013: 293; Eşitti, 2018: 205; Özçoban, 2019: 1606).

1.1.1.8.Akarsu Turizmi

Yaşadığımız dönemde serbest zaman faaliyetlerinin yapılması için kullanılan akarsuların tarih süresince gıda kaynağı ve ulaşım yolu şeklinde kullanıldığı belirtilmektedir. Birçok bölgedeki büyük akarsu yataklarının turizm etkinlikleri için kullanıldığı görölmektedir. Akarsuların çeşitli su sporları ve tekne gezintilerinin yapılabilmesinin yanında doğal manzaralarla bölge peyzajı bakımından önemli mekânsal faktörlerin olduğu ve turistik çekim kaynağı olduğu belirtilmektedir (Meriç ve Orhun, 2021: 7). Bu anlamda akarsu turizminin son dönemlerde yaygınlaştığı ve alternatif bir turizm türü haline geldiği görölmektedir. Akarsu turizminin ulaşım olanakları sunduğu bilinmektedir. Derinlik ve akışın gemi turizmi için elverişli olmadığı akarsuların turistik etkinlikler için kullanılması ile bilinmeyen akarsulara keşif gezilerinin yapıldığı ve böylelikle bu turizmin gerçekteştirildiği belirtilmektedir. Eğimli ve engelli akarsu yataklarında geçişin yalnızca botla yapılması sebebi ile keşfin rafting olarak bilinen spor dalını meydana getirdiği görölmektedir. Zorlu ulaşım

şartlarında kullanılan ve raf adı verilen botlarla yapılan keşfin spor için gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Bu etkinliklerin rafting kulüplerince organize edildiği ve maceraperestlerin söz konusu spora ilişkin ilgilerinin arttığı görülmektedir (Sarı, 2007: 63). Tamamen doğal şartlarda yapılan akarsu turizminin, böyle gerçekleşmesi sebebi ile çevresiyle uyumlu, çevre kirliliği ve betonlaşmaya yol açmayan ve doğal güzelliklere dikkat çeken bu turizm türüne doğa ve macera tutkunlarının katılımlarının hızla artmaya devam edeceğinin öngörüldüğü belirtilmektedir (TÜRSAB, 2020: 12).

Doğru bir şekilde akarsuların yönetilebilmesi, gelişmekte olan akarsu turizmi endüstrisinde, turistlerin su kaynaklarını verimli bir şekilde kullanabilmesi için önemli bir unsur olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde zengin akarsu ağlarının olması sebebi ile akarsu turizmi için önemli potansiyelinin olduğu belirtilmektedir. Gereken yatırımların akarsulara yapılması ile su sporları için uygun akarsuların potansiyelinden gereken şekilde faydalanabilmesi Türkiye'nin turizm sektöründe taşıdığı önemi göstermektedir (Meriç ve Orhun, 2021: 8).

1.1.1.9.Sağlık Turizmi ve Termal Turizm

Geçmişte yalnızca seyahat ve tatil amacı ile gerçekleştirilen turizmin son dönemlerde sağlık turizmine dönüştüğü görülmektedir. Bir taraftan doğal kaynaklara, bir taraftan mali ve beşeri kaynaklara dayanan sağlık turizminin önemli bir turizm kolu olduğu belirtilmektedir. İnsanların sağlıklarını korumak ve olumsuz hallerinin ortadan kaldırılması için yardımcı olan sağlık turizminin gün geçtikçe öneminin ve yaygınlığının arttığı görülmektedir (Aslanova, 2013: 129; Edinsel ve Adıgüzel, 2014: 167; Özkurt, 2007: 121). Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de sağlık turizminin yeni bir hizmet alanı olduğu bilinmektedir. Güçlü turizm potansiyeline sahip olan ve gelişmiş ülkelerdeki nitelikte sağlık hizmetleriyle rekabet edebilecek seviyede sunulan sağlık hizmetleri sebebi ile ülkemize dünyanın her yerinden tedavi amacıyla turistlerin geldiği belirtilmektedir (Kantar ve Işık, 2014: 15; Aydın, 2012: 91). Ancak Türkiye'nin sağlık turizminde dünyanın önde gelen ülkeleri ile yarışmadığı görülmekte, bu kapsamda sağlık turizmine yönelik yatırımların arttırılması gerektiği belirtilmektedir (Özsarı ve Karatana, 2013: 136).

Son yıllarda yaygınlaşan diğer bir turizm türü ise termal turizm olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşadığımız dönemdeki sanayi toplumlarında insanların aşırı kentleşme ve sanayileşmenin sebep olduğu çevre ve hava kirliliğinin, günlük hayat yorgunluğu ve stres gibi problemlerle karşılaştığı bilinmektedir. Söz konusu problemlerin insan sağlığının bozulmasına ve iş gücü veriminin azalmasına sebep olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla zinde kalmak ve dinlenmek için doğal ortama dönüşün tatillerini termal merkezlerde geçirmesinin ve modern tıbbın tedavi olanakları ile birlikte doğanın iyileştirme olanaklarından faydalanma isteğinin hızla yaygınlaştığı ve insanları seyahate yöneltten önemli motivasyon faktörlerinden biri durumuna geldiği görülmektedir (TÜRSAB, 2020: 11).

1.1.1.10.İnanç Turizmi

Tarihsel süreçte insanoğlunun var oluşundan içinde bulunduğumuz döneme kadarki süreç içerisinde kutsallık kavramının önemli bir yerinin olduğu bilinmektedir. İnsanların hangi dine mensup olduğunun önemi olmaksızın yaşamlarında dini ya da dini olmayan olgulara kutsallık ile ilgili anlamlar yükledikleri belirtilmektedir. Özellikle kutsal yerlerin ziyareti, insanların bir kurtuluş aracı ve arınma vesilesi şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Bu nedenle kutsal yerlerin ziyareti insanlar açısından önemli bir ibadet olarak nitelendirilmektedir. İnsanların ibadetlerini yapabilmeleri için kutsal olduğu belirtilen yerlerin ziyareti için zaman ayırdıkları belirtilmektedir (Arslantürk ve diğerleri, 2013: 1245; Gümüş, 2019: 1). Tamamen dini motivasyonlar ile insanların kutsala ulaşma ve ibadet isteğinin, seyahatlerinin, bayram ve katıldıkları dini festivallerin, ayinlerin, toplantıların ve takip edilen rotaların neticesinde oluşan seyahatlerin alternatif turizm türleri kapsamında inanç turizmi olarak ifade edildiği görülmektedir (Yüksel, 2019: 13).

Türebeler, tapınaklar, kiliseler, dini yerler ve törenlerin çekiciliğini tarih boyunca koruduğu, yaşadığımız dönemde de dini turizm çekiciliğiyle tanınan birçok destinasyonun olduğu bilinmektedir. Belirli inançların takipçisi olan insanların bu gezilere katılmasına turizm endüstrisinde “özel ilgi turizmi” şeklinde ifade edilmektedir. Bununla birlikte maneviyat yönü ile inanç turizminin turizmde ekonomik istikrarsızlıktan en az etkilenen turizm türü olduğu belirtilmektedir (Ayaz

ve Eren, 2020: 285). Türkiye açısından ele alındığı zaman özellikle kültürel açıdan zengin bir tarihe sahip olan birçok yerleşim yerinin hem yerli hem de yabancı turistler tarafından inanç turizmi amacıyla değerlendirildiği görülmektedir (İbret ve diğerleri, 2015: 239; Eykay ve diğerleri, 2015: 59; Özgen, 2012: 251; Okuyucu ve Somuncu, 2013: 627).

1.1.1.11.Golf Turizmi

Hızla artan pazar payıyla birlikte golf turizmi alternatif turizm türleri çerçevesinde dikkat çekmektedir. Spor turizmi kapsamında en önemli turizm türü olan golf turizmi Antalya'nın Belek bölgesinde gerçekleştirilmektedir. Son dönemlerde golf turizmi merkezlerinin ülkemizde yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaların arttığı belirtilmektedir (Çetinkaya ve Dedemen, 2013: 33; Boz ve diğerleri, 2010: 693; Çetinkaya ve diğerleri, 2019: 42). Golf turizmindeki harcamaların diğer turizm türlerindeki harcamalara göre daha yüksek olması sebebi ile ülke ekonomisine katkısının da yüksek olduğu görülmektedir (Kaplan, 2019: 11).

Golf turizmi merkezlerinde görülen artışa paralel olarak düzenlenen turnuva ve faaliyetlerin de arttığı belirtilmektedir. Bahsi geçen bu durumun yerli ve yabancı turistlerin bölgeye gerçekleştirdikleri ziyarete katkı sağladığı görülmektedir (Çelik, 2018: 198). Golf turizmine katılım sağlayanların genelde üst gelir grubunda olduğu, iyi eğitim almış orta yaşta profesyonel kişiler olduğu bilinmektedir. Bu gruptaki kişilerin konaklama sürelerinin ortalama 4-5 gün olduğu ve yıldan birden fazla seyahat gerçekleştirdikleri görülmektedir. Gelecekte bu tür turizme yönelik talebin daha da artacağı öngörülmektedir (TÜRSAB, 2020: 10).

1.1.1.12.Hava Sporları Turizmi

Ticari amaçlar dışındaki tüm amaçlarla havacılık sporlarının herhangi bir çeşidine izleyici veya yarışmacı olarak katılım sağlayan seyahat türüne hava sporları turizmi denilmektedir. Söz konusu bu etkinliklere katılanların hava sporları turisti şeklinde nitelendirildiği belirtilmektedir. Hava sporları turizminin gerçekleştirilmesi için bölge hava şartlarının uygunluğu gerekmektedir (Diker ve diğerleri, 2016: 89; Şahin-Ören ve Yüzbaşıoğlu, 2019: 3911).

Potansiyeli bakımından incelendiğinde hava sporlarının Türkiye’de özellikle planör, model uçak, yelken kanat, paraşüt ve yamaç paraşütü alanlarında potansiyelinin zengin olduğu görülmektedir. Özellikle yamaç paraşütünde Fethiye-Babadağ, balon etkinliklerinde ise Kapadokya’da yüksek turist potansiyelinin olduğu belirtilmektedir (Çelik, 2018: 199). Bunun yanında yapılan bazı çalışmalarda Türkiye’nin bazı bölgelerinin hava sporları turizmine elverişli olduğu, buna karşılık ilgili yerleşim yerlerinde hava sporları turizmini geliştirmeye yönelik uygulamaların yetersiz kaldığı belirtilmektedir (Şahin-Ören, 2018: 9).

1.1.1.13.Yat Turizmi

Deniz ulaşımındaki gelişmelere paralel olarak deniz kıyılarına ulaşımın kolay olması, ada ve koyların ziyaret edilmesi, yeşil ve mavinin uyumuna şahit olunması istekleriyle insanların bu yerleri keşfetmek istedikleri bilinmektedir. İnsanların söz konusu meraklarının giderilmesi için özellikle yatların kullanıldığı belirtilmektedir. Bahsi geçen bu özellikler kapsamında dünya turizminde dikkat çekici olan yat turizminde ülkemizde gelişmelerin yaşandığı görülmektedir (Sezer, 2012: 103). Genel olarak yat turizminde insanların dinlenme, eğlenme ve spor yapma gibi etkinlikler başta olmak üzere çok farklı sebepler ile çekiciliği olan yerler kapsamındaki güzergâh boyunca yatla bu seyahatlerin gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Narin, 2006: 127). Denizcilik sektörünün parçası olduğu bilinen yat turizminin, turizmde önemli bir rolünün olduğu ve ekonomiye de kaynak görevi gördüğü bilinmektedir (Arat, 2006: 11).

Yat turizminin Türkiye’de gelişim göstermesinde üç tarafının denizlerle çevrili olmasının büyük etkisi olduğu görülmektedir. Bununla birlikte denizlerin yüzölçümlerinin büyüklüğünün de önemli bir payı bulunmaktadır. Yat turizminde Türkiye’yi tercih eden turistlerin hem doğal güzellikler ve kültürel zenginlikleri tanıma fırsatı elde ettiği hem de büyüleyici kıyı manzaralarını izleyebilme şansı elde ettiği belirtilmektedir (Çelik, 2018: 201).

1.1.1.14.Su Altı Turizmi

İnsanların deniz ve doğayı keşfetme arzusunun beş bin yıl öncesine dek uzandığı ve dalışların yapıldığı belirtilmektedir. Deniz ve okyanus diplerinde insanların merakını

cezbeden görüntülerin olması, define arama, avlanma ve keşfetme gibi nedenler bu turizmin önemini göstermektedir. Söz konusu merak nedeniyle önceleri insanların nefeslerini tutup dalmalarının ardından geliştirilen araç-gereçler ile dalışların yapılmasına başlandığı belirtilmektedir. Yaşanan bu gelişmelerin neticesinde alternatif turizm türü olan su altı dalış turizminin oluştuğu bilinmektedir. Uçak batıkları, deniz faunası, doğal resif alanları, gemi, mercanlar ve deniz florasının zengin olduğu bilinen alanların su altı dalış turizmi yapılması adına balıkadamlarca özellikle tercih edilen alanlar olduğu belirtilmektedir (Konurhan, 2019: 1).

1.2.Turizmin Önemi

Dünya çapında turizmin birçok ülke ekonomisi üzerinde, özellikle de gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde en önemli gelir kaynaklarından birinin turizm olduğu belirtilmektedir. Turizm etkinlikleri bakımından edinilen gelirlere bakıldığında gelişmekte olan ülkelere birçok ekonomik göstergelerde olumlu etkisinin olduğu görülmektedir. Bu durumun refah düzeyi yüksek yaşam biçiminin o ülkedeki insanlara kazandırılmasındaki önemini gösterdiği belirtilmektedir (Çifci ve Acet, 2021: 101). Turizm hareketlerindeki artış ile birlikte turizmin ekonomik anlamda büyüyeceği düşünülmektedir. Uluslararası turizm etkinliklerinde görülen artışın devam edeceği öngörülmektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütüne göre uluslararası turist sayısının yıllık olarak ortalama %2,8 artarak 2023 yılında 1,5 milyar kişiye, 2030'da ise 1,8 milyar kişiye ulaşacağı belirtilmektedir. 2030'dan itibaren en fazla seyahat edilecek destinasyonların dünya çapında bölgesel dağılımına bakıldığında birincisinin Kuzeydoğu Asya, ikincisinin ise Güney Avrupa/Akdeniz'in olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin dünya turizmi açısından öneminin korunacağı belirtilmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018: 12). Bu hususta yapılan araştırmalarda herhangi bir yıl turizm sezonunun kötü geçtiği görülse de bir sonraki dönemde elde edilecek turizm gelirlerinin ekonomik büyümeye katkısının olacağı düşünülmektedir. Aynı araştırmada Akdeniz ülkelerinde milli gelir içindeki turizm gelirlerinin payının yüksek olması nedeniyle Akdeniz ülkelerindeki turizm gelirleriyle ekonomik büyümenin arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu belirtilmektedir (Aktaş ve diğerleri, 2013: 759).

Turizm sektörünün pek çok ülke için kalkınmada etkisinin olduğu görülmektedir. Hizmet sektörünün olması sebebi ile istihdam oluşturma potansiyelinin yüksek düzeyde olduğu, turizm sektörünün bu etkisi sebebiyle önemli bir payının olduğu belirtilmektedir. Ülkedeki yeni iş imkânlarının oluşturulması ile bölgelerarası gelişmişlik farklılığının en aza indirilmesinde etkisinin olduğu ve böylelikle bölgelerde dengeli bir şekilde kalkınmanın sağlanmasına imkân tanındığı düşünülmektedir (Çifci ve Acet, 2021: 101). Dünyada her 16 çalışandan birinin turizm sektöründe olduğu ve tüm uluslararası sermaye yatırımlarının yaklaşık olarak %7'sinin turizm alanında yapıldığı belirtilmektedir. Bu kapsamda dünyada ve ülkemizde de turizme verilen önemin arttığı, eğilimlerin çeşitlilik kazandığı, yeni yerler ve yeni turizm türlerinin insanların ilgisini çektiği görülmektedir (Emekli, 2005: 100). Bu süreçte turizmin yerel ekonomik unsurların gelişimine katkı sağladığı görülmektedir. Zira turizm sektörünün büyüklü küçüklü birçok sektörle bağlantılı olması, kazanılan turizm gelirlerinin bu alandaki pek çok hizmet ve ürünün ithalat-ihracat, üretim ya da tüketime sebep olduğu belirtilmektedir. Böylelikle elde edilen turizm gelirinin diğer alanlardaki üretim faktörlerine sahip olanlar (tarım, endüstri, inşaat, diğer hizmet sunanlar vb.) tarafından harcanıp ekonomi bağlamında çeşitli şekillerde el değiştirdiği ve diğer unsur sahiplerine gelir sağladığı görülmektedir (Kozak, 2013: 176). Turizmin sahip olduğu yüksek çarpan etkisinin doğrudan ve dolaylı olarak ilgili olan birçok alt sektörde canlanmaya sebep olmasıyla ideal bir kalkınma aracı olduğu belirtilmektedir. Uzun bir dönem ekonomik sektör olarak ülkenin ulusal kalkınmasına ve ödemeler dengesine katkısıyla ele alınan turizmin 1980'den sonra gelişen alternatif turizm türleriyle yaşadığımız döneme kadar turizm potansiyellerinin kullanılmadığı ve geri kaldığı bölgelerde önemli bir ekonomik kalkınma aracı olduğu görülmektedir (Çağlı, 2012: 17).

Ekonomik faydalarının yanında turizmin sosyal ve kültürel açıdan da birçok faydası olduğu belirtilmektedir (Güdü-Demirbulat, 2012: 53; Demir, 2020: 62). Sosyo-kültürel etkilerin toplumların gelenek ve göreneklerinden hayat tarzlarına dek birçok açıdan etkilediği görülmektedir. Özellikle turizmle iç içe olan yerel halkın kültürlerinin, gelenek-göreneklerinin ve hayat tarzlarının turistlerin etkisinde kalabildiği belirtilmektedir. Az gelişmiş toplumların yerel halkının söz konusu bu etkilerden daha fazla etkilenebildiği görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak yerel

halk ve turistler arasındaki farklılığın daha yüksek olmasının gösterildiği belirtilmektedir. Gelişmiş toplumlardaki yerel halkla turistler arasındaki yaşam standardındaki farklılığın az olması sebebi ile etkilenmenin daha az olduğu düşünülmektedir (Baştan, 2020: 2).

1.3.Turist Rehberliği Mesleği

Turist rehberliği hizmeti, kişi ya da turist gruplarının daha önce tercih etmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin tarihi, çevresel, kültürel, sosyal ve turistik değerleri ile varlıklarının turizm ve kültür faaliyetleri kapsamında tanıtılmasını ve gezdirilmesini ya da seyahat firmalarınca organize edilecek gezi programına uygun ve tüketiciye satıldığı şekilde gerçekleştirilip firma için yönetilmesidir (Güçlütürk-Baran, 2019: 26). Bir başka tanıma göre turist rehberleri; turistlere tercih ettikleri dilde liderlik sunan, bulunduğu yörenin doğal ve kültürel miraslarını onlara çeviren ve bölgenin yönetimince kabul görmüş donanımına sahip bireylerdir. Turist rehberlerinin çalışma hayatında öneme sahip ve çok boyutlu birçok rolü vardır. Rol, belirli bir konumda bulunan veya belli bir işlevle göreve gelen kişiden beklenen davranış türüdür. Rehberler, turistlerin daha önce hiç ziyaret etmediği, tecrübe edinmediği yörelerde ve çevrede yol gösteren, ziyaretçilere önderlik eden ve örnek olan kimselerdir. Buna göre; turist rehberlerinin çalışma hayatındaki rollerinin değerlendirilmesi, ortaya konulması ve kavranması sürdürülebilir turist rehberliği mesleği bakımından önem teşkil etmektedir (Köroğlu, 2006: 91).

Literatüre bakıldığında turist rehberliği kavramına dair pek çok tanımın olduğu görülmektedir (Acar, 2014: 4). Turist rehberlerinin turizm endüstrisinde oldukça önemli bir rolünün olduğu belirtilmektedir. Bölge/ülke ve kültüre dair bilgi ve yorumların, hizmet ve iletişim becerileri ile birlikte turistlerin ziyaretlerini tecrübeye dönüştürme yetisine sahip oldukları görülmektedir. Turist rehberleri hakkında çok fazla tanımın olmasına karşın uluslararası alanda WFTGA'nın tanımının kabul gördüğü bilinmektedir. Söz konusu tanımda, turist rehberi bireysel ya da grup halinde yurt içi veya yurt dışından gelen ziyaretçilerin deneyimlerine uygun olan bir dilde, bölge veya kentteki doğal ve kültürel çevre, anıtlar, müzeler ve tarihi yerlerde kılavuzluk eden ve eğlendirici bir tarzda bunları ziyaretçilere aktaran kişi olarak ifade edilmektedir (MEB, 2013: 3). Profesyonel turist rehberlerinin çalışması, tercihi, eğitim

ilkeleri ve denetimi, mesleki yapılar, ülkeler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile gerçekleştirilecek işbirliği temellerine ve finansal kararlarının düzenlenmesinde 25 Kasım 2005 tarih ve 26004 sayılı resmi gazete kararı ile Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği yayınlanmıştır. Söz konusu karara göre profesyonel turist rehberi;

“Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği’nde belirtilen usul ve kararlara uygun olarak rehberlik mesleğini gerçekleştirebilme becerisi edinmiş olan, yerli veya yabancı turistlere geziden önce tercih etmiş oldukları dille uyumlu bir şekilde, rehberlik kimlik kartlarında belirtilmiş olan dillerde rehberlik görevini gerçekleştiren, tanıtımını yaptıkları bölgenin kültürel ve doğal mirasını anlatan, gezi planını, tur operatörü veya seyahat acentesinin yazılı belgelerinde belirtildiği ve tüketiciye satıldığı gibi devamlılığını sağlayan ve gezi organizasyonunu seyahat acentesi için yöneten kişiler” şeklinde açıklanmaktadır (Çakır, 2010: 12).

Geçmişte turist rehberliğinin yalnızca turistlere destinasyon sürecinde belirli yerleri tanıtmaktan ibaret olan bir meslek olduğu, buna karşın endüstri 4.0 devrimine paralel olarak teknolojinin gelişmesi ve turist beklentilerinde değişikliklerin olması ve turist rehberliğinin de farklı bir boyuta taşınmasına ortam oluşturduğu belirtilmektedir. Yaşadığımız dönemde özellikle de akıllı telefonlardaki gelişim ile birlikte turist rehberlerine ihtiyacın azaldığı görülmektedir. Akıllı telefonlardaki uygulamalar ile turistlerin destinasyon sürecinde kendilerine yararı olacak bilgilere ulaşabildikleri bilinmektedir. Dolayısıyla gelecek dönemlerde turist rehberliği unutulmaya yüz tutacak bir meslek olacağı düşünülmektedir (Bahar ve diğerleri, 2019: 86).

1.3.1.Turist Rehberliğinin Gerektirdiği Mesleki Beceriler

Ziyaretleri süresince turistlerle birlikte seyahat eden turist rehberinin, seyahatin problemsiz gerçekleşmesinde yardımcı oldukları bilinmektedir. Bunun için ziyaretçilerin tatmin düzeylerinin belirlenmesiyle birlikte aktardıkları bilgiler, yaklaşım ve davranışlarıyla ülkemizin ve halkımızın imajını aktardıkları görülmektedir. Bu açıdan turist rehberi, yaşadıkları yerlere dönen turistlerin yeniden söz konusu destinasyona gelmelerinde önemli olduğu belirtilmektedir (MEB, 2013: 7). Bu sebeple turist rehberlerinin bazı mesleki yetilere sahip olmalarının turistik açıdan önemli olduğu bilinmektedir.

Turist rehberinde olması gereken özellikler aşağıda belirtilmektedir (Asmadili, 2015: 32-33);

- Turist rehberinin fiziksel görünümüne dikkat etmesi, pozitif bir kişiliğe ve etkili bir ses tonuna sahip olması gerekmektedir.
- Turist rehberinin kendi diline egemen olması ve en az bir yabancı dili etkili bir şekilde konuşup anlayabilmesi gerekmektedir.
- Turist rehberinin tur öncesinde doğru bir plan ve hazırlık yapması gerekmektedir. Böylelikle rehberin işini yerine getirme isteği ve özgüveninin artacağı belirtilmektedir.
- Siyasi, politik ve dini konuşmalarda bulunulmaması, dikkatli ve saygılı bir tutumun sergilenmesi gerekmektedir.
- Grup üyelerinin adlarının öğrenilmesi, onlara adlarıyla hitap edilmesi ve karşısındaki kişilerle göz iletişimi kurularak konuşulması gerekmektedir.
- Grup üyelerinin adlarını öğrenmesi, onlara adları ile hitap edilmesi, karşısındaki bireyle göz iletişim kurarak konuşması gerekmektedir.
- Turist rehberinin zamanını iyi kullanması gerekmektedir. Dakik olması ve bu hususta gruba karşı model olduğunu unutmamasının gerekli olduğu belirtilmektedir.
- Turist rehberinin genel kültür bilgisinin zengin olması gerekmektedir.
- Turistlerin tüm sorunlar ve ihtiyaçlarla ilgilenmesi, yerinde ve zamanında yanıt vermesi gerekmektedir.
- Turist rehberinin ülkesini temsil ettiğini hiçbir zaman aklından çıkarmaması gerekmektedir.
- Adaletli ve dürüst yaklaşımını her zaman korumalıdır.
- Kendisini grubun bir üyesi olarak hissetmesi ve bunu karşısındakilere de hissettirilmesi gerekmektedir.
- Turist rehberinin grup üyelerine eşit bir şekilde ilgi göstermesi ve grup içinde birlikteliğin oluşmasının sağlanması gerekmektedir.
- Hâkim olmadığı bir hususta soru yöneltildiğinde araştırmak için izin istenip daha sonra yanıt verilmesi gerekmektedir.

- Turist rehberinin görevini severek gerçekleştirilmesi, misafirlerin fikirlerine saygılı olması, dinleyip anlamaya çalışması gerekmektedir.
- Turist rehberinin hiçbir zaman paniğe kapılmaması, serinkanlı ve sakin olması gerekmektedir.
- Kanun ve kuralları iyi bilmesi ve söz konusu kurallara uygun davranması gerekmektedir (Akt. Gürsoy, 2019: 12).

1.3.2.Turist Rehberlerinin Mesleki Sorunları

Turist rehberliği mesleğinde birçok açıdan sorunların olduğu belirtilmektedir. Zira turist rehberlerinin devamlı olarak kendini güncellemesi, fiziksel güce dayanması, dışsal faktörlere bağımlı olması ve iş teminatının olmaması gibi özellikleri mesleğin gücünü göstermektedir. Turist rehberliği mesleğinin zor taraflarından birinin de Bakanlık tarafından belirlenen taban ücretini alabilmeleri durumudur. Aynı çalışmada turist rehberlerinin sadece %45'inin taban ücretten yararlandığı, %44'lük kısmın ise taban ücret alamadığı ve bu tutarın da altında tutarlara çalışmak zorunda oldukları belirtilmektedir. T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığınca rehberlik taban ücretlerinin her yıl Ocak ve Temmuz aylarında belirlendiği bilinmektedir (MEB, 2013: 17).

Rehberlerin çalışma saatlerindeki düzensizlik ve çok uzun olmasının bu mesleğin başka bir dezavantajı olarak değerlendirilmektedir. Özellikle yoğun talebin olduğu dönemlerde rehberlerin hem bedensel hem de fiziksel açıdan fazlaca yoruldukları görülmektedir. Çalışma saatlerindeki bu düzensizliğin rehberlerin hayatlarının düzenli olmasını engellemektedir. Bu durumun rehberliği bir meslekten ziyade yaşam tarzı haline getirdiği ve rehber için evin artık valizin yenilenebildiği mekân haline geldiği belirtilmektedir. Ayrıca turist rehberliğinin sezonluk iş olmasının yıl içinde rehberlerin düzenli bir iş bulmalarını zorlaştırmaktadır. Bunun da rehberlerin kalan zamanlarında farklı iş bulmalarının veya sezon içinde kazandıklarıyla yılın kalan zamanlarında da geçinmeye çalışmakta zorlandıkları belirtilmektedir. Sezonun kapalı olduğu zamanlarda yapılan tur organizasyonlarının talep durumuna göre rehber yetiştirilmesine rağmen yüksek sezon talebini karşılamada yetersiz oldukları görülmektedir. Bu nedenle rehber ihtiyacının planlanmasında her zaman yüksek sezon verilerinin baz alındığı belirtilmektedir. Sonuç olarak rehberlerin yılın bir kısmında elde ettikleri gelir ile tüm yıl içindeki masraflarını karşılamak zorunda kalan meslek

grubu olduğu gör÷lmektedir. Bu noktada rehberlere iş teminatının yapılması kadar gelirlerinin devamlılığı konusunda da sorun oluşturduğu belirtilmektedir (MEB, 2013: 17). Ayrıca turist rehberliğinin farklı dillere sahip olan kişilerle yakın iletişim kurmasını gerektirmesi sebebiyle bu mesleğin yapılmasının zor olduğu gör÷lmektedir (Kabakulak, 2019: 21).

Turist rehberlerinin mesleki ve sektörel zorlukları sebebi ile verimli ve etkili çalışmadıkları ve yaşadıkları fiziksel ve psikolojik sorunlar mesleği bırakmalarına sebep olabildiği belirtilmektedir. Pek çok niteliğe sahip olunması ve zor bir eğitim süreci sonrasında uzun süre mesleki performans gösterilmesi sonucunda tecrübe kazanılan nitelikli turist rehberlerinin bu güçlükler sebebiyle verimliliklerinin düşmesi ya da mesleği bırakma eğiliminde artışın gör÷lmesinin mümkün olduğu gör÷lmektedir. Bunun sonucunda turistlerin tatmin düzeylerinde düşüşün gerçekleşebildiği ve uzun vadede bakıldığında ÷lke turizmiyle ekonomi açısından önemli sorunların gelişebildiği belirtilmektedir (Eser, 2020: 1346).

1.4.Turizmde Somut Olmayan Kültürel Miras Kavramı

Milletleri ayakta tutan ve milletlerin en önemli öğelerinden biri olan kültür, insanoğlunun geçmişten günümüze kadar taşıdığı gelenek, görenek, inanış ile yaratmaların toplamından meydana gelmektedir (Saral, 2019: 1). Bu nedenle her toplum kendi benliğini var eden ve ayakta tutan önemli unsurlardan olan gelenek, görenekler, örf ve adetler gibi kültür unsurlarını bilmek ve korumak zorundadır. Böylece toplumlar kültürel miraslarını gelecek kuşaklarına aktarması kolaylaşacaktır. Diğer taraftan kültür kavramı kendi bünyesinde koruma kavramını içerisinde barındırmaktadır (Özsoy, 2019: 10).

Somut olmayan kültürel miras terimi SOKÜM Sözleşmesi'nin kabul edildiği 2003 yılından beri ÷lkemizde ve yurt dışında tartışma konusu olmuştur. Bazı halk bilimciler maddi ve manevi kültür, halk bilimi ya da folklor varken neden somut olmayan kültürel miras teriminin seçildiğini sorgulamışlardır. UNESCO tarafından yapılan çalışmada, somut olanın dışındaki kültür unsurları, yani sözlü anlatımlar ve gelenekler folklor olarak nitelendirilmiştir (Saral, 2019: 1).

Somut olmayan kültürel miras kavramı, yeni bir yaklaşım ismi değildir. Hali hazırda bir disipline yeni bir isim olarak da sunulmamıştır. Dolayısıyla toplum biliminin yeni isminin somut olmayan kültürel miras olduğunu ifade etmek doğru değildir. Somut olmayan kültürel miras kavramı, UNESCO’nun kültürel mirasın korunmasına ilişkin araştırmalarından ortaya çıkmış ve yaygın hale gelmiştir (Oğuz, 2013: 5). SOKUM’un Korunması Sözleşmesi de bu çalışmaların bir neticesi olarak oluşturulmuştur. SOKUM’un Korunması Sözleşmesi, bir toplumun kendi kültürel yapısının bir unsuru olarak nitelendirdiği, nesilden nesle aktarma şeklinde bugüne kadar getirdiği somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ve gelecek nesillere ulaştırılmasına katkıda bulunacak imkân, yöntem ve yolları ifade etmektedir. SOKUM Korunması Sözleşmesi, kılavuz özelliğinde uluslararası bir metin özelliğindedir ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasını esas ilke olarak benimsemektedir. Sözleşme, SOKUM’un bireyleri birbirine yaklaştırmaya, bireylerarası kültürel alışveriş ve yaklaşımı sağlayan paha biçilmez rolünden yola çıkarak hazırlanmıştır (Arioğlu ve Aydoğdu-Atasoy, 2015: 114).

Grupların, toplulukların ve bazı durumlarda kişilerin, kültürel miraslarının bir unsuru şeklinde ifade ettikleri beceriler, bilgiler, anlatımlar, temsiller, uygulamalar ve bunlarla ilgili kültürel ortamlar, araç ve gereçler “somut olmayan kültürel miras” olarak tanımlanmaktadır. Somut olmayan kültürel miras teriminden asıl kasıt somut olanın arkasında kalan kültürdür. Çocuğun dünyaya gelmesi, doğum somut bir olay olmakla birlikte doğum sonrasında gerçekleştirilen tuzlama, ad koyma, kırk basması, kırklama, kırk uçurma gibi inanışlar ve uygulamalar soyuttur. Çocuğun dünyaya gelmesinden sonra gerçekleştirilen eylemler, uygulamalar toplumdan topluma değişiklik göstermektedir (Sara, 2019: 11).

Türkiye, 27 Mart 2006 tarihinde “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ne resmi anlamda dâhil olmuştur. “Grupların, toplulukların ve bazı durumlarda kişilerin, kültürel değerlerinin bir unsuru ifade ettikleri beceriler, bilgiler, anlatımlar, temsiller, uygulamalar ve bunlarla ilgili kültürel ortamlar, araçlar ve gereçler” olarak ifade edilen somut olmayan kültürel miras teriminin alanları, dünyaya geldiği andan ölünceye dek bireyin hayatında yer alan ve özetle her nevi maddi ve manevi kültürel unsurlarını değerlendiren, derleyen, araştıran ve çıkarımlarda bulunan

bir bilim dalı olan Halkbilimi'nin konuları ile de benzerlik göstermektedir. Burada bahsedilen kültürel miras, kısa sürede ortaya çıkan değil, insanlığın varlığından günümüze dek devam eden bir mirası ve bunun korunması anlamına gelmektedir. Bu kapsamda, bu sözleşme çerçevesinde, SOKUM alanları, SOKUM'un geleceğe transferinde taşıyıcı bir fonksiyonu olan dille beraber sözlü gelenekler ve ifadeler, el sanatları, tabiat ve evrenle alakalı uygulama ve veriler, şölen ve ritüeller, toplumsal etkinlikler, gösteri sanatları şeklinde beş başlık kapsamında toplanmıştır (Arıoğlu ve Aydoğdu-Atasoy, 2015: 109).

1.4.1.Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin Temel Koruma Perspektifi ve Uygulamaları alt başlığında somut olmayan kültürel mirasın alanları sözleşmede yer aldığı şekliyle;

- a- Somut olmayan kültürel mirasın geleceğe ulaştırılmasında taşıyıcı fonksiyona sahip olan dille beraber sözlü gelenek ve anlatımlar (fıkralar, masallar, atasözleri, halk hikâyeleri, efsaneler, destanlar vb.),
- b- Gösteri sanatları (halk tiyatrosu, kukla, meddah, karagöz vb.),
- c- Toplumsal faaliyetler, şölenler, ritüeller (nevruz, doğum, düğün, nişan vb. kutlamaları),
- d- Tabiat ve evrenle alakalı uygulama ve bilgiler (halk meteorolojisi, halk takvimi, halk hekimliği, geleneksel yemekler vb.),
- e- El sanatları geleneği (halk mimarisi, bakırcılık, telkâri, nazar boncuğu, dokumacılık vb.), şeklinde beş başlık çerçevesinde toplanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013: 15; akt. Arıoğlu ve Aydoğdu-Atasoy, 2015: 114).

1.5.Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Günden ve Güneren (2021; 17) tarafından yapılan çalışmada turist rehberiyle kültürel miras ve turizm meslek elemanı adaylarının kültürel miras algılarının incelendiği görülmektedir. 2020-2021 eğitim öğretim döneminde Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümü ve Ürgüp Sebahat ve Erol Toksöz Meslek Yüksekokulu Kültürel Miras ve Turizm programından 127 kişinin katılımı ile çalışmanın gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Araştırmanın sonucunda

katılımcıların 67 metafor geliştirdikleri, en çok belirtilen kavramın hazine olduğu, geliştirilen metaforların ortak özelliklerine bakıldığında 6 kategorinin belirlendiği görülmektedir. Söz konusu kategorilerin, önem açısından kültürel miras, toplumsal ve tarihi açıdan kültürel miras, yaşamsal değerler açısından kültürel miras, aydınlatıcı ve yön gösterici bir faktör olarak kültürel miras, iklim ve evren faktörleri açısından kültürel miras ve soyut anlam değerleri bakımından kültürel miras kategorilerinin olduğu rapor edilmektedir.

Kaya ve Ünlüöner (2021; 2166-2176) tarafından yapılan çalışmada turist rehberlerinin kültürel miras aktarımında hikâye anlatıcılığının rolünün incelendiği görülmektedir. Aktif bir şekilde turist rehberliği görevinde olan 16 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda, hikâye anlatımının kültürel mirası aktarmada ilgi çekici, akılda kalıcı, bilgilendirici ve eğlenceli bir hale getirdiği belirtilmektedir. Ayrıca grup profilinin hikâye anlatımını etkilediği rapor edilmektedir.

Palavar (2020; 1) tarafından yapılan çalışmada kültür turizmi kapsamında dini mekânlarda turist deneyimleri, tatmini ve tavsiye etme eğilimi arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmektedir. Çalışmaya katılan 404 kişiden elde edilen verilerin sonucuna göre eğlenme, kaçış ve öğrenmenin tatmin üzerinde anlamlı ve olumlu etkilerinin olduğu, tavsiye etmede ise öğrenme ve eğlenmenin tavsiye etme eğilimini olumlu yönde etkilediği ancak kaçışın tavsiye etme eğilimini olumlu bir şekilde etkilemediği rapor edilmektedir.

Sümbül (2019; 2-92) tarafından yapılan çalışmada yerel kültürün turist rehberleri tarafından aktarılmasının incelendiği görülmektedir. Temmuz ve Ocak aylarında Kapadokya bölgesinde yapılan çalışmaya katılan 15 kişiden elde edilen verilerin sonucunda, turist rehberlerinin yerel kültürlerin içerisinde yaşayarak bilgi edinmelerinin gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte yerel kültür konusunda yeterli bilinç düzeyine henüz ulaşamadığı da rapor edilmektedir.

Türker ve Köksal (2018; 275) tarafından yapılan çalışmada somut olmayan kültürel miras faktörlerinin turistlere aktarılmasının turist rehberleri açısından incelendiği görülmektedir. 18 kişinin katıldığı çalışmanın sonucunda, turist rehberliği eğitiminde

kültürel miras faktörlerine yeterli önemin verilmediği, katılımcıların çoğunluğunun kültürel mirasla ilgili eğitim almadıklarını, eğitim alanların da eğitimin yeterli olmadığını belirtmektedirler. Ayrıca gastronominin destinasyon tercihinde etkili olduğu, somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistlere aktarımında programda zamanın olmaması, bu faktörlerin sergilendiği yerlerin olmaması gibi sorunların olduğu belirtilmektedir.

Çapar (2016; 2) tarafından yapılan çalışmada kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberlerinin rolünün incelendiği görülmektedir. 1-31 Temmuz 2015 tarihlerinde katılan 391 kişiden elde edilen verilerin sonuçlarına göre, katılımcılar turist rehberlerinin doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğinde, kültürel etkileşim, kültürel arabulucu ve bilgi aktarıcı, doğayı koruma rolü şeklinde 3 boyutta algılandığı belirlenmektedir.

Ar (2015; 4) tarafından yapılan araştırmada somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rolü incelenmektedir. Rehberli tura katılan turistlere anket uygulanması ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda, turistlerin somut olmayan kültürel mirasa ilişkin bilgi ve deneyim edinmede turist rehberlerinin önemli olduğunu düşündükleri, bununla birlikte somut olmayan kültürel miras faktörlerini koruma bilincinin oluşturulmasında da rehberlerin turistleri olumlu tutum sergilemeye teşvikte etkili oldukları rapor edilmektedir. Bununla birlikte somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rolleri yorumlayıcı, kültürel bilgi aktarımı ve kültürlerarası aracılık olarak belirlenmektedir. Ayrıca turistlerin çoğunlukla rehberleri kültür tanıtımcısı olarak adlandırdıkları görülmektedir.

Çokal (2015; 6-77) tarafından yapılan çalışmada profesyonel turist rehberinin turistlere aktarılan kültürel değerlere katkısına ilişkin turist algılarının incelendiği görülmektedir. Çalışmada Kapadokya bölgesini ziyaret eden yerli-yabancı 408 turistin katıldığı çalışmanın sonucunda profesyonel turist rehberlerinin kültürel değerlerin korunması, kültürlerarası etkileşimin sağlanması ve tanımında önemli rolünün olduğu, turistleri algılamalarına bakıldığında ise en çok milliyete, gelir durumuna ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Buna göre eğitim düzeyinin artmasıyla kültür turizmine katılma isteğinin arttığı, İngiliz turistlerin rehberlerin

kültürel değerleri korumada katkısının olduğuna yönelik algılarının daha yüksek olduğu, Japon turistlerin ise Amerikalı ve Türk turist gruplarına göre daha yüksek ortalamaya sahip oldukları ve gelir düzeyi ortalamanın üzerinde olan turistlerin kültür turizmine katılımının daha yüksek olduğu rapor edilmektedir.

Aksu (214; 1) tarafından yapılan çalışmada turistler ile destinasyonlarda sunulan kültürel miras arasındaki ilişkinin incelendiği görülmektedir. Çanakkale'ye gelen turistlerin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda Troya'ya gelen üç farklı turist tipinin olduğu belirlenmektedir. Birinci tip için Troya ve bölgeyi bilerek gelenler, ikinci tip için bölgeyi bilip Troya'yı bilmeden gelenler, üçüncü tip için ise Troya ve bölge hakkında bilgisi olmayanlar şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Bununla birlikte turistlerin incelenmiş olan günlük yaşam algılarının sonucunda da üç tip kişiliğin belirlendiği belirtilmektedir. Bu kişilik tiplerinin içe dönük, dışa dönük ve iç içe kişilik tipi olduğu rapor edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem grubu, veri toplama araçları ve araştırmanın veri analiz sürecinde kullanılan yöntemle ilişkin temel bilgilere değinilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma kapsamında tarama tipi araştırma modeli kullanılmış olup, bu araştırma modeli sosyal bilimler literatüründe sıklıkla kullanılan betimsel çalışma modelleri arasında yer almaktadır. Tarama tipi araştırma modelinin kullanıldığı çalışmalarda araştırma konusuna ilişkin bulgulara anket ve ölçekler kullanılarak ulaşılması amaçlanmaktadır. Bu araştırma modelinin kullanıldığı çalışmalarda örneklem grubunu oluşturan bireylerin çalışmaya konu olan özellikleri demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum vb.) göre incelenebilmektedir (Can, 2014: 8).

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu çalışmanın evrenini Nevşehir rehberler odasına kayıtlı rehberler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunda yer alan rehberler ise evren içerisinde tesadüfî örneklem seçim modeli ile belirlenen 94 kadın ve 178 erkek olmak üzere toplam 272 rehberden meydana gelmiştir. Tesadüfî örneklem seçim modeli turizm sektöründe yapılan araştırmalarda sıklıkla kullanılmakla beraber, bu örneklem seçim modelinde evrende yer alan her bir üyenin örnekleme seçilme olasılığının eşit olduğu belirtilmektedir (Thetsane, 2019: 123; Apostolakis ve Jaffry, 2006: 451; Muzenda, 2014: 30). Örneklem grubundaki rehberlerde demografik özelliklere ilişkin temel bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 2.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımlar

Değişken	Kategori	f	%
Cinsiyet	Kadın	94	34,6
	Erkek	178	65,4
Yaş	35 yaş ve altı	56	20,6
	36-45 yaş	143	52,6
	46 yaş ve üzeri	73	26,8
Medeni durum	Evli	90	33,1
	Bekar	182	66,9
Turist rehberliği eğitimini alma şekli	Ön lisans	109	40,1
	Lisans ve lisansüstü	110	40,4
	Bakanlık kursu	53	19,5
Çalışma kartı	Bölgesel	97	35,7
	Ülkesel	175	64,3
Rehberlik mesleğini icra etme şekli	Acenteye bağlı	37	13,6
	Bağımsız	235	86,4
Rehberlik yaptığı yabancı diller*	İngilizce	220	80,9
	İspanyolca	64	23,5
	Portekizce	27	9,9
	Fransızca	19	7,0
	Japonca	18	6,6
	Almanca	14	5,1
	Rusça	9	3,3
	Çince	4	1,5
	Farsça	3	1,1
	İtalyanca	3	1,1
	Endonezce	2	0,7
	Bulgarca	1	0,4
	Korece	1	0,4
	Romence	1	0,4
Rehberlik mesleğini icra etme süresi	1-5 yıl	82	30,1
	6-10 yıl	49	18,0
	11-15 yıl	53	19,5
	16 yıl ve üzeri	88	32,4
Somut olmayan kültürel miras eğitimi (ders, kurs, seminer vb) alma durumu	Evet	93	34,2
	Hayır	179	65,8

*Birden fazla yanıt verilebildiği için toplam yanıt sayısı katılımcı sayısından fazladır

Tablo incelendiğinde, katılımcıların %34,6'sının kadın, %65,4'ünün erkeklerden oluştuğu, %20,6'sının 35 yaş altında, %52,6'sının 36-45 yaşında, %26,8'inin 46 ve üstü yaş grubunda olduğu, %33,1'inin evli, %66,9'sunun bekar olduğu görülmektedir. Katılımcıların %40,1'i turist rehberliği eğitimini ön lisans eğitiminde, %40,4'ünün lisans ve lisansüstü eğitiminde, %19,5'i bakanlık kursunda almış olup, araştırmaya katılanların %35,7'sinin çalışma kartı bölgesel, %64,3'ünün ülkeseldir. Katılımcıların

%13,6'sı acenteye bağılı olarak çalışırken, %86,4'ü bağımsız olarak çalışmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu turist rehberliğini İngilizce (%80,9), İspanyolca (%23,5) dillerinde yapmaktadır. Araştırmaya katılanların %30,1'i rehberlik mesleğini 1-5 yıldır, %18'i 6-10 yıldır, %19,5'i 11-15 yıldır, %32,4'ü 16 yıl ve üzeri süredir yapmaktadır. Katılımcıların %34,2'si somut olmayan kültürel miras ile ilgili ders, kurs, seminer vb. türünde eğitim almıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada örneklem grubunu oluşturan turist rehberlerinin sahip olduğu demografik özellikleri belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda dokuz madde yer almaktadır. Bu bu maddeler ile katılımcıların cinsiyetlerine, yaş gruplarına, medeni durumlarına, turist rehberliği eğitimi alma biçimlerine, çalışma kartlarına, rehberlik mesleğini icra etme biçimlerine, rehberlik yaptığı yabancı dillere, rehberlik mesleğini icra etme sürelerine ve somut olmayan kültürel miras eğitimi (ders, kurs, seminer vb) alma durumlarına ilişkin bulgulara ulaşılması amaçlanmıştır.

Araştırmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının belirlenmesinde Gürel ve Çetin (2019: 82) tarafından geliştirilen “Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek toplam 23 madde ve beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek alt boyutları “Sosyal Hayat”, “Doğa ve Evren Üzerine Bilgi ve Uygulamalar”, “Geleneksel Sanatlar”, “Sözlü Gelenekler” ve “Kültürel Bilinç” şeklinde sıralanmaktadır. Sosyal hayat alt boyutu beş madde, geleneksel sanatlar alt boyutu beş madde, kültürel bilinç alt boyutu beş madde, sözlü gelenekler alt boyutu dört madde, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar alt boyutu da dört maddeden oluşmaktadır. Alt boyutlara ilişkin iç tutarlık katsayılarının sosyal hayat alt boyutunda ,71, geleneksel sanatlar alt boyutunda ,65, kültürel bilinç alt boyutunda ,63, sözlü gelenekler alt boyutunda ,74, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar alt boyutunda ,71 olduğu tespit edilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde araştırmacı ölçeğin genel iç tutarlık katsayısının ise ,89 olduğunu rapor etmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analiz işlemlerinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Analizlerde ilk aşamada verilerin güvenilirlik düzeyi ve normal dağılıma uygunluk düzeyi incelenmiştir.

Tablo 2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Cronbach's Alpha (α), Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek	α	Çarpıklık	Basıklık
Sosyal hayat	0,69	-1,05	1,62
Geleneksel sanatlar	0,68	-0,50	0,54
Kültürel bilinç	0,71	-0,72	0,20
Sözlü gelenekler	0,72	-0,70	0,54
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	0,65	-0,54	0,29
Toplam tutum	0,99	-0,66	0,77

Tablo incelendiğinde, araştırma kapsamında kullanılan tutum ölçeğinin alt boyutlarca toplam puan bazında güvenilirlik düzeyinin analiz için yeterli seviyede ($\alpha > 0,60$) olduğu görülmektedir (Özdamar, 2013: 555). Normal dağılıma ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, değerlerin normal dağılıma uygun olan -2 ile +2 arasında kaldığı görülmektedir (George ve Mallery, 2010: 21-22).

Araştırma kapsamında toplanan veriler normal dağılıma uygun olduğundan dolayı parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Ölçek puanlarının cinsiyet, medeni durum, çalışma kartı, rehberlik mesleğini icra etme şekli, somut olmayan kültürel mirasla ilgili eğitim alma durumuna göre karşılaştırılmasında Independent Samples T Test kullanılırken, yaş grubu, turist rehberliği eğitimini alma şekli ve rehberlik mesleğini icra etme süresine göre karşılaştırılmasında One Way ANOVA analizi kullanılmıştır. One Way ANOVA analizinde gruplar arasında anlamlı farklılık olması durumunda farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesinde post hoc test olarak Tukey kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Sosyal Hayat Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

		Hiç katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	X±SS
Geleneksel çocuk oyunlarının (saklambaç, çelik çomak, topaç, birdirbir vb) yaşatılmasının gerekli olduğuna inanırım	f	6	5	89	172	3,57±0,64
	%	2,2	1,8	32,7	63,2	
Dini bayramlarımızın kutlanmasının gerekli olduğuna inanırım	f	12	26	111	123	3,27±0,81
	%	4,4	9,6	40,8	45,2	
Dini bayramların (Ramazan ve Kurban Bayramı) sosyal ilişkileri güçlendirdiğini düşünürüm	f	8	24	123	117	3,28±0,75
	%	2,9	8,8	45,2	43,0	
Türk kahvesi geleneğinin Türk misafirperverliğinde önemli bir yeri olduğunu düşünürüm	f	2	16	96	158	3,51±0,64
	%	0,7	5,9	35,3	58,1	
Festivallerin (mesir macunu, yayla şenlikleri, çilek festivali vb) Türk kültürünün önemli bir parçası olduğuna inanırım	f	4	19	113	136	3,40±0,69
	%	1,5	7,0	41,5	50,0	

Tablo incelendiğinde, sosyal hayat alt boyutunda araştırmaya katılanların en az katıldığı maddenin X=3,27 ile “Dini bayramlarımızın kutlanmasının gerekli olduğuna inanırım” maddesi olduğu, en fazla katıldığı maddenin X=3,57 ile “Geleneksel çocuk oyunlarının (saklambaç, çelik çomak, topaç, birdirbir vb) yaşatılmasının gerekli olduğuna inanırım” maddesi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Geleneksel Sanatlar Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

		Hiç katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	X±SS
Yöremizde oynanan Türk halk oyunu oynarım	f	46	81	95	50	2,55±0,98
	%	16,9	29,8	34,9	18,4	
Halk oyunları (horon, zeybek, halay vb) izlemekten zevk alırım	f	9	13	133	117	3,32±0,72
	%	3,3	4,8	48,9	43,0	
Türk el sanatları ile ilgili (hat, ebru, nazar boncuğu vb) düzenlenen kurslara katılmak isterim	f	15	46	136	75	3,00±0,82
	%	5,5	16,9	50,0	27,6	
Geleneksel Türk giyim kuşamı (kaftan, yazma, bindallı, şalvar vb) ilgimi çeker	f	17	51	134	70	2,94±0,83
	%	6,3	18,8	49,3	25,7	
Çevremde Türk gösteri sanatları (Karagöz, Kukla vb) ilgili etkinlik olunca katılırım	f	12	57	137	66	2,94±0,79
	%	4,4	21,0	50,4	24,3	

Tablo incelendiğinde, geleneksel sanatlar alt boyutunda araştırmaya katılanların en az katıldığı maddenin X=2,55 ile “Yöremizde oynanan Türk halk oyunu oynarım” maddesi olduğu, en fazla katıldığı maddenin X=3,32 ile “Halk oyunları (horon, zeybek, halay vb) izlemekten zevk alırım” maddesi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Kültürel Bilinç Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

		Hiç katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	X±SS
Yaşlılar, geçmişleri hakkında konuşunca onları dinlemeyi severim	f	7	18	95	152	3,44±0,73
	%	2,6	6,6	34,9	55,9	
Geçmiş yaşantıları ile ilgili konuşan yaşlıları dinlemek sıkıcıdır	f	142	91	26	12	1,67±0,84
	%	52,2	33,5	9,6	4,4	
Türk lokumu, Türk damak zevkinin en önemli unsurlarından biridir	f	8	34	144	86	3,13±0,74
	%	2,9	12,5	52,9	31,6	
Daha önce gitmediğim bir yere gittiğimde oranın kültürel özelliklerini öğrenmek isterim	f	2	82	188	272	3,68±0,48
	%	0,7	30,1	69,1	100,0	
Türk halk kültüründe komşuluk ilişkilerinin önemli bir yere sahip olduğunu düşünürüm	f	1	9	108	154	3,53±0,58
	%	0,4	3,3	39,7	56,6	

Tablo incelendiğinde, kültürel bilinç alt boyutunda araştırmaya katılanların en az katıldığı maddenin X=1,67 ile “Geçmiş yaşantıları ile ilgili konuşan yaşlıları dinlemek sıkıcıdır” maddesi olduğu, en fazla katıldığı maddenin X=3,68 ile “Daha önce gitmediğim bir yere gittiğimde oranın kültürel özelliklerini öğrenmek isterim” maddesi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Sözlü Gelenekler Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

		Hiç katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	X±SS
Türk halk müziği, Türk kültürünün özelliklerini yansıtır	f	3	15	117	137	3,43±0,65
	%	1,1	5,5	43,0	50,4	
Nasrettin Hoca fıkralarını dinlemek benim için eğlencelidir	f	4	31	127	110	3,26±0,71
	%	1,5	11,4	46,7	40,4	
Türk halk müziği, Türk kültürü için önemlidir	f	3	10	112	147	3,48±0,63
	%	1,1	3,7	41,2	54,0	
Türk masallarını (Keloğlan, Kırk Haramiler vb) dinlemeyi severim	f	6	21	132	113	3,29±0,70
	%	2,2	7,7	48,5	41,5	

Tablo incelendiğinde, sözlü gelenekler alt boyutunda araştırmaya katılanların en az katıldığı maddenin X=3,26 ile “Nasrettin Hoca fıkralarını dinlemek benim için eğlencelidir” maddesi olduğu, en fazla katıldığı maddenin X=3,48 ile “Türk halk müziği, Türk kültürü için önemlidir” maddesi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Doğa ve Evren Üzerine Bilgi ve Uygulamalar Alt Boyut Maddelerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

		Hiç katılmıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	X±SS
Yaşlıların iklim ve mevsimlere yönelik yaptığı tahmin ve eski hesaplar ilgilimi çeker	f	2	15	110	145	3,46±0,64
	%	0,7	5,5	40,4	53,3	
Mevsimlerle ilgili yapılan eski hesapları bilirim	f	28	85	122	37	2,62±0,85
	%	10,3	31,3	44,9	13,6	
12 Hayvanlı Türk Takvimini öğrenmek isterim	f	10	37	124	101	3,16±0,79
	%	3,7	13,6	45,6	37,1	
Çoban Bayramları (koç katımı, koyun yüzdürme vb) Türk kültürü için bir zenginliktir	f	15	39	114	104	3,13±0,86
	%	5,5	14,3	41,9	38,2	

Tablo incelendiğinde, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar alt boyutunda araştırmaya katılanların en az katıldığı maddenin X=2,62 ile “Mevsimlerle ilgili yapılan eski hesapları bilirim” maddesi olduğu, en fazla katıldığı maddenin X=3,46 ile “Yaşlıların iklim ve mevsimlere yönelik yaptığı tahmin ve eski hesaplar ilgilimi çeker” maddesi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek	N	X	SS
Sosyal hayat	272	3,41	,539
Geleneksel sanatlar	272	2,95	,606
Kültürel bilinç	272	3,43	,455
Sözlü gelenekler	272	3,37	,552
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	272	3,09	,580
Toplam tutum	272	3,25	,432

Tablo incelendiğinde, katılımcıların somut olmayan kültürel mirasa ilişkin geleneksel sanatlar, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin orta seviyede olduğu, sosyal hayat ve kültürel bilince ilişkin tutum düzeylerinin ise orta seviyenin üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.7. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Sosyal hayat	Kadın	94	3,42	0,51	,389	,698
	Erkek	178	3,40	0,56		
Geleneksel sanatlar	Kadın	94	3,10	0,55	3,011	3,011
	Erkek	178	2,87	0,62		
Kültürel bilinç	Kadın	94	3,50	0,45	1,873	,062
	Erkek	178	3,39	0,46		
Sözlü gelenekler	Kadın	94	3,44	0,46	1,648	,100
	Erkek	178	3,33	0,59		
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	Kadın	94	3,09	0,59	-,050	,960
	Erkek	178	3,09	0,57		
Toplam tutum	Kadın	94	3,31	0,40	1,797	,074
	Erkek	178	3,22	0,44		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre sosyal hayat, geleneksel sanatlar, kültürel bilinç, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.8. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Yaş grubu	N	X	SS	F	p
Sosyal hayat	35 yaş ve altı	56	3,34	0,71	,606	,546
	36-45 yaş	143	3,43	0,49		
	46 yaş ve üzeri	73	3,42	0,49		
Geleneksel sanatlar	35 yaş ve altı	56	2,96	0,72	,019	,981
	36-45 yaş	143	2,95	0,58		
	46 yaş ve üzeri	73	2,94	0,57		
Kültürel bilinç	35 yaş ve altı	56	3,43	0,49	,013	,987
	36-45 yaş	143	3,42	0,46		
	46 yaş ve üzeri	73	3,43	0,43		
Sözlü gelenekler	35 yaş ve altı	56	3,42	0,60	,280	,756
	36-45 yaş	143	3,35	0,54		
	46 yaş ve üzeri	73	3,35	0,54		
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	35 yaş ve altı	56	3,08	0,63	,226	,798
	36-45 yaş	143	3,11	0,53		
	46 yaş ve üzeri	73	3,06	0,63		
Toplam tutum	35 yaş ve altı	56	3,25	0,52	,026	,974
	36-45 yaş	143	3,26	0,41		
	46 yaş ve üzeri	73	3,24	0,41		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların yaş gruplarına göre sosyal hayat, geleneksel sanatlar, kültürel bilinç, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.9. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Medeni durum	N	X	SS	t	p
Sosyal hayat	Evli	90	3,36	0,61	-,938	,270
	Bekar	182	3,43	0,50		
Geleneksel sanatlar	Evli	90	2,93	0,66	-,403	,687
	Bekar	182	2,96	0,58		
Kültürel bilinç	Evli	90	3,40	0,47	-,580	,562
	Bekar	182	3,44	0,45		
Sözlü gelenekler	Evli	90	3,34	0,56	-,506	,613
	Bekar	182	3,38	0,55		
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	Evli	90	3,11	0,64	,254	,800
	Bekar	182	3,09	0,55		
Toplam tutum	Evli	90	3,23	0,46	-,563	,574
	Bekar	182	3,26	0,42		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların medeni durumlarına göre sosyal hayat, geleneksel sanatlar, kültürel bilinç, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.10. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Turist Rehberliği Eğitimini Alma Şekillerine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Eğitim alma şekli	N	X	SS	F	p	Gruplar arası fark
Sosyal hayat	Ön lisans	109	3,42	0,59	,137	,872	-
	Lisans ve lisansüstü	110	3,40	0,51			
	Bakanlık kursu	53	3,38	0,50			
Geleneksel sanatlar	Ön lisans	109	2,97	0,65	1,311	,271	-
	Lisans ve lisansüstü	110	2,99	0,57			
	Bakanlık kursu	53	2,83	0,59			
Kültürel bilinç	Ön lisans	109	3,50	0,45	2,201	,113	-
	Lisans ve lisansüstü	110	3,38	0,46			
	Bakanlık kursu	53	3,38	0,43			
Sözlü gelenekler	Ön lisans	109	3,47	0,54	3,321	,038	1>2
	Lisans ve lisansüstü	110	3,29	0,54			
	Bakanlık kursu	53	3,31	0,58			
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	Ön lisans	109	3,12	0,63	,240	,787	-
	Lisans ve lisansüstü	110	3,08	0,53			
	Bakanlık kursu	53	3,06	0,59			
Toplam tutum	Ön lisans	109	3,30	0,47	1,215	,298	-
	Lisans ve lisansüstü	110	3,23	0,40			
	Bakanlık kursu	53	3,19	0,42			

Tablo incelendiğinde, katılımcıların turist rehberliği eğitimini alma şekillerine göre sosyal hayat, geleneksel sanatlar, kültürel bilinç, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılık bulunmadığı ($p>0,05$), sözlü gelenekler tutumunda ise turist rehberliği eğitimini alma şekillerine göre anlamlı farklılık olduğu ($p<0,05$), farklılığın hangi gruplar arasında olduğu incelendiğinde, turist rehberliği eğitimini ön lisans eğitimi sırasında alanların sözlü gelenekler tutum düzeyinin eğitimi lisans eğitimi sırasında alanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 3.11. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Çalışma Kartlarına Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Çalışma kartı	N	X	SS	t	p
Sosyal hayat	Bölgesel	97	3,39	0,58	-,274	,784
	Ülkesel	175	3,41	0,52		
Geleneksel sanatlar	Bölgesel	97	3,00	0,63	,929	,353
	Ülkesel	175	2,92	0,60		
Kültürel bilinç	Bölgesel	97	3,48	0,46	1,387	,167
	Ülkesel	175	3,40	0,45		
Sözlü gelenekler	Bölgesel	97	3,46	0,52	2,080	,038
	Ülkesel	175	3,31	0,56		
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	Bölgesel	97	3,14	0,60	1,036	,301
	Ülkesel	175	3,07	0,57		
Toplam tutum	Bölgesel	97	3,29	0,43	1,227	,221
	Ülkesel	175	3,23	0,43		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların çalışma kartına göre sosyal hayat, geleneksel sanatlar, kültürel bilinç, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılık bulunmadığı ($p>0,05$), ancak bölgesel çalışma kartı olan katılımcıların sözlü gelenekler tutum düzeyinin çalışma kartı ülkesel olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 3.12. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Rehberlik Mesleğini İcra Etme Şekillerine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	İcra etme şekli	N	X	SS	t	p
Sosyal hayat	Acenteye bağlı	37	3,30	0,71	-1,319	,188
	Bağımsız	235	3,42	0,51		
Geleneksel sanatlar	Acenteye bağlı	37	2,99	0,76	,423	,673
	Bağımsız	235	2,94	0,58		
Kültürel bilinç	Acenteye bağlı	37	3,39	0,50	-,437	,663
	Bağımsız	235	3,43	0,45		
Sözlü gelenekler	Acenteye bağlı	37	3,36	0,61	-,091	,927
	Bağımsız	235	3,37	0,54		
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	Acenteye bağlı	37	3,03	0,75	-,742	,459
	Bağımsız	235	3,10	0,55		
Toplam tutum	Acenteye bağlı	37	3,22	0,55	-,521	,603
	Bağımsız	235	3,25	0,41		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların rehberlik mesleğini icra etme şekillerine göre sosyal hayat, geleneksel sanatlar, kültürel bilinç, sözlü gelenekler, doğa ve evren

üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3. 13. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Rehberlik Mesleğini İcra Etme Sürelerine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	İcra etme süresi	N	X	SS	F	p
Sosyal hayat	1-5 yıl	82	3,39	0,63	,591	,622
	6-10 yıl	49	3,48	0,51		
	11-15 yıl	53	3,34	0,56		
	16 yıl ve üzeri	88	3,42	0,44		
Geleneksel sanatlar	1-5 yıl	82	3,06	0,63	1,392	,246
	6-10 yıl	49	2,90	0,66		
	11-15 yıl	53	2,86	0,62		
	16 yıl ve üzeri	88	2,93	0,54		
Kültürel bilinç	1-5 yıl	82	3,50	0,44	1,867	,135
	6-10 yıl	49	3,46	0,50		
	11-15 yıl	53	3,33	0,46		
	16 yıl ve üzeri	88	3,39	0,43		
Sözlü gelenekler	1-5 yıl	82	3,47	0,53	2,323	,075
	6-10 yıl	49	3,38	0,60		
	11-15 yıl	53	3,22	0,60		
	16 yıl ve üzeri	88	3,35	0,50		
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	1-5 yıl	82	3,14	0,62	,379	,768
	6-10 yıl	49	3,05	0,59		
	11-15 yıl	53	3,05	0,52		
	16 yıl ve üzeri	88	3,10	0,57		
Toplam tutum	1-5 yıl	82	3,31	0,44	1,291	,278
	6-10 yıl	49	3,26	0,47		
	11-15 yıl	53	3,16	0,44		
	16 yıl ve üzeri	88	3,24	0,39		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların rehberlik mesleğini icra etme sürelerine göre sosyal hayat, geleneksel sanatlar, kültürel bilinç, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.14. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Puanlarının Katılımcıları Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitimi (Ders, Kurs, Seminer Vb) Alma Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Eğitim alma durumu	N	X	SS	t	p
Sosyal hayat	Evet	93	3,45	0,49	,865	,388
	Hayır	179	3,39	0,56		
Geleneksel sanatlar	Evet	93	3,06	0,60	2,091	,037
	Hayır	179	2,89	0,61		
Kültürel bilinç	Evet	93	3,42	0,44	-,091	,927
	Hayır	179	3,43	0,46		
Sözlü gelenekler	Evet	93	3,35	0,57	-,351	,726
	Hayır	179	3,37	0,54		
Doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar	Evet	93	3,11	0,59	,411	,681
	Hayır	179	3,08	0,57		
Toplam tutum	Evet	93	3,28	0,43	,865	,388
	Hayır	179	3,23	0,43		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların somut olmayan kültürel miras eğitimi alma durumlarına göre sosyal hayat, kültürel bilinç, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılık bulunmadığı ($p>0,05$), ancak somut olmayan kültürel mirasa ilişkin eğitim almış olan katılımcıların geleneksel sanatlar tutum düzeyinin eğitim almamış olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$) tespit edilmişti

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu çalışmada turist rehberlerinin demografik özelliklerine ilişkin bulgular değerlendirildiği zaman, rehberlerin büyük bir bölümünün ön lisans veya lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi aldıkları, bölgeselden ziyade ulusal düzeyde çalışma kartına sahip olma oranının daha yüksek olduğu, rehberlik mesleğini genellikle acenteye bağlı olmaksızın bağımsız olarak yürüttükleri ve en fazla rehberlik edilen dillerin İngilizce ve İspanyolca olduğu bulunmuştur. Bunun yanında araştırmaya katılan rehberlerin %65,8 gibi önemli bir bölümünün somut olmayan kültürel miras konusunda herhangi bir ders, kurs ya da seminer eğitimi almadığı tespit edilmiştir. Literatürde yer alan çalışmalarda turist rehberlerinin faaliyet gösterdikleri alanları ziyaret eden turist özelliklerine göre birden fazla yabancı dil bildikleri ifade edilmektedir (Koeswiryo ve Koerniawaty, 2021: 252; Zaitseva ve diğerleri, 2017: 399; Garcia ve diğerleri, 2019: 140). Bu konuda yapılan bir çalışmada turist rehberliği mesleğinde yabancı dil bilgisinin önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiş, ilgili çalışmada turist rehberlerinin yabancı dil becerilerinin geliştirilmesinde farklı öğretim yöntemleri kullanıldığı ifade edilmiştir (Nedosugova ve diğerleri, 2021: 1). Yapılan farklı bir çalışmada da turist rehberlerinin yabancı dil bilmelerinin turizmde kalitenin artırılmasında önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmıştır (Zaitseva ve diğerleri, 2017: 399).

Bu konuda yapılan benzer çalışmalarda da araştırma sonuçlarımız ile paralellik gösteren sonuçlara ulaşıldığı göze çarpmaktadır. Turist rehberlerinin mesleklerini icra etme biçimlerinin ele alındığı bir çalışmada rehberlerin büyük bir bölümünün lisans düzeyinde eğitim aldığı ve turist rehberliği mesleğini uzun yıllardır yaptığı rapor edilmiştir (Kaya ve Ünlüören, 2021: 2172). Bu konuda Kapadokya bölgesinde çalışan turist rehberleri üzerinde yapılan araştırmada rehberlerin uzun yıllar boyunca aktif olarak bulundukları bölgede çalıştıkları, rehberlerin yaş aralıklarının 30-64 arasında değiştiği, İtalyanca, Fransızca, İngilizce, Portekizce, Japonca ve İspanyolca dillerinde çalıştıkları rapor edilmiştir (Sümbül, 2019: 61). Turist rehberlerinin sahip oldukları demografik özelliklerin ele alındığı bir çalışmada turist rehberlerinin üç yıl ve daha uzun süredir mesleklerini icra ettiği, rehberlerin önemli bir bölümünün lisans ve ön lisans mezunu olduğu, bunun yanında bakanlık kursu ile rehber olan katılımcı sayısının

da yüksek olduğu rapor edilmiştir. Aynı çalışmada rehberlerin somut olmayan kültürel miras hakkında kurs, seminer vb. eğitim alma düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Türker ve Köksal, 2018: 270). Ülkemizde yapılan çalışmaların aksine yurtdışında yapılan çalışmalarda turist rehberlerinin eğitimlerine önem verdikleri ve somut olmayan kültürel mirasa yönelik eğitim alma eğilimlerinin yüksek olduğu rapor edilmiştir (Nedosugova ve diğerleri, 2021: 1; Gorenak ve Gorenak, 2012: 287).

Somut olmayan kültürel miras öğeleri hem turizmin gelişmesinde hem de milli kültürün gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Literatürde bu alanda yapılan çalışmalarda somut olmayan kültürel miras öğelerinin özellikle turistik değerin yüksek olduğu belirtilmektedir (Rodzi ve diğerleri, 2013: 411; Qiu ve diğerleri, 2022: 1; George, 2010: 376; Olalere, 2019: 1). Bu durum turizmin gelişmesinde somut olmayan kültürel miras öğelerine önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada turist rehberliği önemli bir meslek dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü turist rehberliği birer kültür elçisi olarak nitelendirilmekte, kültürel miras öğelerinin turistlere tanıtımına katkı sağlamaktadır (Çakmak, 2023: 3). Literatürde yer alan ve farklı kültürlerde yürütülen çalışma bulguları da ülkelerin kültürel özelliklerinin turistlere aktarılmasında turist rehberlerinin önemli sorumluluklara sahip olduğu belirtilmektedir (Karacaoğlu, 2024: 219; McDonell, 2001: 1). Bu kapsamda turist rehberlerinin somut olmayan kültürel miras öğelerine yönelik tutumlarının olumlu olması mesleki misyonlarını etkili bir biçimde gerçekleştirmelerine katkı sağlayacaktır. Bu araştırmaya katılan turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumları değerlendirildiği zaman, rehberlerin somut olmayan kültürel mirasa ilişkin geleneksel sanatlar, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar ile toplam tutum düzeylerinin orta seviyede olduğu, sosyal hayat ve kültürel bilince ilişkin tutum düzeylerinin ise orta seviyenin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda gerçekleştirilen farklı araştırmalarda da çalışma bulguları ile paralellik gösteren sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Turist rehberleri ve turizm meslek elemanı adayları üzerinde bu konuda yapılan bir çalışmada katılımcıların kültürel miras algılarının incelenmesi amaçlanmış, araştırmada katılımcıların kültürel mirasa yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir (Günden ve Güneren, 2021: 17).

Bu konuda turist rehberleri üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada rehberlerin hem somut kültürel miras unsurlarına hem de somut olmayan kültürel miras öğelerine yönelik tutumlarının olumlu olduğu rapor edilmiştir (Deniz, 2019: 144). Turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının genel anlamda olumlu yönde olmasının temelinde somut olmayan kültürel miras öğelerinin turistik açıdan önemini bilmelerinin yattığı düşünülebilir. Bu görüşü destekleyen çalışmalarda genellikle turizm sektörünün içinde yer alan bireylerin somut olmayan kültürel miras öğelerinin önemini kavradıkları ve söz konusu öğelere yönelik tutumlarının olumlu olduğu belirtilmektedir (Güneş ve Alagöz, 2018: 753). Turist rehberliği bölümü öğrencilerinin katıldığı bir araştırmada öğrencilerin kültürel miras öğelerine yönelik bilgi ve tutumlarının yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur (Şahin ve Ulusoy-Yıldırım, 2020: 130).

Hu (2007: 1) tarafından yapılan çalışmada turizmde sürdürülebilirliğin sağlanmasında turist rehberlerinin etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İlgili çalışmada turist rehberlerinin mesleklerine yönelik olumlu tutuma sahip olmalarının ve mesleki gelişimlerini desteklemeye yönelik eğitim almalarının turizmde sürdürülebilirlik açısından önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiştir. Bu alanda yapılan farklı çalışmalarda da turist rehberlerinin mesleklerini ve turizm sektörünü ilgilendiren konularda yeterli bilgiye, tutuma ve donanımına sahip olmaları gerektiği vurgulanmıştır (Francis ve diğerleri, 2019: 40; Sandaruwani ve Gnanapala, 2016: 62; Ullah ve diğerleri, 2021: 1; Güzel ve diğerleri, 2021: 140).

Bu konuda il turizm müdürlüklerinde çalışan personel üzerinde yürütülen bir çalışmada da katılımcıların turizmde somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının olumlu olduğu tespit edilmiştir (Gülduran ve Gürdoğan, 2021: 113). Somut olmayan kültürel miras öğelerine yönelik tutumun gelişmiş olmasının turizmin de gelişmesine katkı sağlayacağı göz önünde bulundurulduğu zaman (Qiu ve diğerleri, 2019: 1; Rabotic, 2008: 213; Weng ve diğerleri, 2020: 1; Crespi-Vallbona, 2020: 1), turistlerin yanında turist rehberlerinin de somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının yüksek olmasının istenen bir durum olduğu söylenebilir. Bu konuda yapılan bir çalışmada turistlerin destinasyon amaçlı gittikleri bölgeleri genellikle tanımadıkları belirlenmiş, turistlerin destinasyon sürecinde iyi bir deneyim

kazanmalarında turist rehberlerinin önemli bir role sahip olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada turist rehberlerinin destinasyon sürecinde turistlere fayda sağlayabilmeleri için alanlarını ilgilendiren konulara hâkim olmaları ve mesleki tutumlarının gelişmiş olması gerektiği belirtilmiştir (Yu ve diğerleri, 2002: 1). Tüt ve diğerleri (2022: 782) tarafından gerçekleştirilen araştırmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasın korunmasında önemli bir role sahip olduğu belirtilmiş, turist rehberlerinin bu konudaki tutumlarının düşük olmasının somut olmayan kültürel mirasın korunmasını olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir.

Yapılan bu çalışma kapsamında cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bunun yanında somut olmayan kültürel miras alt boyutlarında da (geleneksel sanatlar, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar, sosyal hayat ve kültürel bilince ilişkin tutum) cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde kadın ve erkek rehberlerin somut olmayan kültürel miras hakkındaki bilgi düzeylerinin benzerlik göstermesinin yattığı düşünülebilir. Literatürde turist rehberlerinin mesleki tutum, rol ve bilgi düzeylerinin cinsiyete göre ele alındığı birçok çalışma yapıldığı görülmekle beraber (Min, 2010: 3730; Toriyama, 2004: 1; Mousa ve diğerleri, 2022: 1), rehberlerin cinsiyetlerine göre somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının incelendiği çalışmaların sınırlı olduğu göze çarpmaktadır.

Bu konuda turist rehberleri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerini etkileyen değişkenlerin incelenmesi amaçlanmış, çalışma 42 kadın ve 101 erkek olmak üzere toplam 153 turist rehberi üzerinde yürütülmüştür. Çalışmanın sonunda turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rollerine ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Deniz, 2019: 130). Bu konuda turizm bölümü öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen farklı bir çalışmada da öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Güneş ve Alagöz, 2018: 768).

Literatürde araştırma sonuçları ile benzerlik gösteren farklı çalışma bulgularının da mevcut olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan bir çalışmada turist rehberlerinin kültürel mirasın korunması hakkındaki görüşlerini etkileyen değişkenlerin incelenmesi amaçlanmış, söz konusu çalışma 203 erkek ve 199 kadın turist rehberi üzeri üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın sonunda turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasına yönelik görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir (Çakmak, 2023: 110). Turist rehberliği bölümünde öğrenim gören öğrenciler üzerinde bu alanda gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcıların sürdürülebilir turizm kapsamında kültürel miras öğelerine yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmış, araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre kültürel miras öğelerine yönelik tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Özdemir, 2024: 95). Bu konuda yapılan bir çalışmada il turizm müdürlüğü çalışanlarının somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarını etkileyen değişkenlerin incelenmesi amaçlanmış, araştırma 17 kadın ve 18 erkek çalışan üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın sonunda katılımcıların somut olmayan kültürel miras alt boyutlarına (sosyal hayat, kültürel bilinç, geleneksel hayatlar, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar) ilişkin tutumlarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Gülduran ve Gürdoğan, 2021: 108).

Cinsiyet değişkeninin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları da mevcuttur. Bu konuda yürütülen ve turist rehberliği bölümünde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik bilgi ve deneyimleme düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Buna karşılık öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuş, ilgili çalışmada tutum düzeyinin erkek öğrenciler ile kıyaslandığında kadın öğrencilerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Soybalı ve diğerleri, 2022: 171).

Yürütülen bu araştırmaya katılan turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının yaş grubu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Benzer şekilde somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum alt boyutlarında da yaş grubu değişkenine göre gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı

görülmüştür. Araştırma bulguları ile benzerlik gösteren bir çalışmada demografik değişkenlere göre kültürel mirasın korunmasına yönelik rehber rollerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İlgili çalışmada turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasına yönelik rollerinin yaş gruplarına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Deniz, 2019: 132). Çakmak (2023: 111) tarafında farklı yaş gruplarında yer alan turist rehberleri üzerinde yapılan başka bir çalışmada da turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasına yönelik tutumlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu konuda turist rehberliği bölümü öğrencileri üzerinde yapılan farklı bir çalışmada da öğrencilerin turizmde kültürel mirasın korunmasına yönelik tutumlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Özdemir, 2024: 100). Bu konuda turizm bölümü öğrencilerinin katıldığı bir çalışmada da yaş gruplarına göre öğrencilerin somut olmayan kültürel miras öğelerine yönelik tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Güneş ve Alagöz, 2018: 768). Bu alanda yapılan çalışmalarda genellikle yaş unsuruna göre turistlerin destinasyona ve somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının ele alındığı göze çarpmakla beraber (Meng ve Uysal, 2008: 445; Sam-Huang ve van der Veen, 2019: 1; Lin ve diğerleri, 2014: 1; Gonda, 2024: 794), bu konuda turist rehberleri üzerinde yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Gürduran ve Gürdoğan (2021: 109) tarafından il turizm müdürlüğü çalışanları üzerinde yapılan araştırmada da somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumların sosyal hayat, kültürel bilinç, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar alt boyutlarında katılımcıların yaş gruplarına göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Soybalı ve diğerleri (2022: 171) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada turist rehberliği bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmış, ilgili çalışmada öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının ve bilgi düzeylerinin yaş grubu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir.

Yapılan bu çalışmada medeni durum değişkenine göre ele alındığı zaman katılımcıların somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bunun yanında evli ve bekar rehberlerin ölçek alt

boyutlarına ilişkin tutumları arasında da farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Medeni durum faktörünün iş yaşamına yönelik bilgi, tutum ve görüşleri etkilediği bilinmekle beraber (İrge, 2021: 1; Bula, 2012: 1), turizm rehberlerinde medeni durum değişkenine göre somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum düzeyinin ele alındığı çalışmalara rastlanmamıştır. Bu konuda il turizm müdürlüğü çalışanları üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların sosyal hayat, kültürel bilinç, geleneksel hayatlar, sözlü gelenekler, doğa ve evren üzerine bilgi ve uygulamalar alt boyutlarına ilişkin tutumlarının medeni durumlarına göre farklılaşmadığı bulunmuştur (Gülduran ve Gürdoğan, 2021: 109). Literatürde yer alan çalışmalarda genellikle medeni durum değişkeninin mesleki tutum ve becerileri etkilediği belirtilmekle beraber (de Janasz ve diğerleri, 2013: 191), yapılan literatür taraması sonunda turist rehberlerinde mesleki tutum ve beceriler ile somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumun medeni durum değişkenine göre ele alındığı çalışmalara rastlanmamıştır.

Turist rehberlerinin mesleki bilgi, beceri ve donanımlarının artırılması için hem ülkemizde hem de dünyanın farklı ülkelerinde turist rehberliği eğitimi verildiği görülmektedir (Kovalenko ve diğerleri, 2021: 729; Esichaikul ve diğerleri, 2020: 1; Tanrısever ve diğerleri, 2019: 1; Değirmencioğlu, 2001: 189; İşceli ve Kılıç, 2018: 41). Turist rehberliği eğitiminin mesleki bilgi ve becerilerin yanında somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumları da olumlu yönde etkilemesi beklenen bir durumdur. Yapılan bu araştırmada turist rehberliği eğitimi alma durumlarına göre katılımcıların somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Gruplar arasındaki farklılığın sadece sözlü gelenekler alt boyutunda olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan sonuçlara göre, turist rehberliği eğitimini ön lisans eğitimi sırasında alanların sözlü gelenekler tutum düzeyinin eğitimi lisans ve lisansüstü eğitimi sırasında alanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasında anlamlı farklılık olmasının temelinde rehberlerin ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim sürecinde aldıkları eğitim içeriklerinin birbirinden farklı olmasının yattığı düşünülebilir. Bu konuda yapılan ve çalışma bulguları ile paralellik göstermeyen bir araştırmada turist rehberlerinin eğitim düzeylerine göre kültürel mirası korumaya yönelik tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Deniz, 2019: 134).

Turist rehberlerinde kültürel mirasın korunmasına yönelik tutumları etkileyen değişkenlerin ele alındığı farklı bir çalışmada da turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasına yönelik tutumlarının eğitim düzeylerine göre farklılaşmadığı rapor edilmiştir (Çakmak, 2023: 112). Bu konuda yapılan farklı bir çalışmada il turizm müdürlüğü çalışanlarının turizmde somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının sosyal hayat, kültürel bilinç, geleneksel hayatlar ve sözlü gelenekler alt boyutlarında eğitim düzeylerine göre farklılık göstermediği bulunmuştur (Gülduran ve Gürdoğan, 2021: 110). Somut olmayan kültürel miras öğelerinin öğretilmesi ve aktarılması ile somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumların geliştirilmesinde eğitimin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir (Yan ve Li, 2023: 1; Wang ve diğerleri, 2018: 1; Pozzi ve diğerleri, 2014: 782; Ott ve diğerleri, 2014: 1). Bu noktada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik eğitim almalarının somut olmayan kültürel miras öğelerine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

Bu çalışmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının çalışma kartlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş, gruplar arasındaki farklılığın sadece sözlü gelenekler alt boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre, bölgesel çalışma kartı olan katılımcıların sözlü gelenekler tutum düzeyinin çalışma kartı ülkesel olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonucun ortaya çıkmasında bölgesel çalışma kartı ile faaliyet gösteren rehberlerin çalıştıkları bölge hakkındaki bilgi düzeylerinin daha yüksek olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Bu görüşü destekleyen bir çalışmada turist rehberlerinin hem mesleklerine hem de faaliyet gösterdikleri bölgedeki yapılara yönelik olumlu tutumlar geliştirmeleri için bulundukları bölgenin kültürel özelliklerini iyi bilmeleri gerektiği ifade edilmiştir (Sümbül, 2019: 2).

Yapılan bu araştırmaya katılan turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının rehberliği icra etme şekillerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu kapsamda acenteye bağlı çalışan rehberler ile bağımsız çalışan rehberlerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu konuda yapılan benzer bir çalışmada mesleği icra etme özelliklerine göre turist rehberlerinin kültürel mirası korumaya yönelik tutumlarının

incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada katılımcıların rehberliği icra etme biçimlerine (sadece rehberlik yapma, rehberliği ek iş olarak yapma) göre kültürel mirası korumaya yönelik tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Deniz, 2019: 135). Turist rehberlerinin mesleği icra etme biçimlerine göre somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının benzerlik göstermesinin temelinde her iki grupta yer alan rehberlerin fiilen turizm sektörü içinde yer almasının yattığı düşünülebilir. Bu görüşü destekleyen bir çalışmada turist rehberliği bölümü öğrencilerinde somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumu etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmış, ilgili çalışmada turizm sektöründe çalışmayan öğrencilere kıyasla turizm sektörünün içinde yer alan öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik bilgi ve deneyimleme düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada gruplar arasında anlamlı farklılık olmamakla beraber somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum puanının da turizm sektöründe yer alan öğrencilerde daha yüksek olduğu rapor edilmiştir (Soybalı ve diğerleri, 2022: 173).

Yürütülen bu araştırmaya katılan turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının mesleği icra etme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Deniz (2019: 133) tarafından yapılan çalışmada, turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasına ilişkin rollerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırma rehberlerin kültürel mirasın korunmasına ilişkin rol algılarının mesleki deneyim sürelerine göre farklılaşmadığı bulunmuş ve yapılan çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan bazı araştırmalarda ise küçük yaşlardan başlayarak uzun yıllar boyunca turist rehberliği yapan kişilerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur (Sümbül, 2019: 68). Çalışma sonuçları arasında tutarsızlıklar olmasının temelinde araştırmaların farklı demografik ve sosyo-kültürel özelliklere sahip rehberler üzerinde yürütülmesinin yattığı düşünülebilir.

Yapılan bu araştırmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının somut olmayan kültürel miras konusunda eğitim alma durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş, gruplar arasındaki farklılığın sadece geleneksel sanatlar alt boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre, somut olmayan kültürel mirasa ilişkin eğitim almış olan katılımcıların geleneksel sanatlar

tutum düzeyinin eğitim almamış olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında eğitim alan rehberlerin konuya ilişkin bilgi ve tutumlarının daha fazla gelişmiş olmasının yattığı düşünülebilir. Bu görüşü destekleyen çalışmalarda da eğitimin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumu olumlu yönde etkilediğine vurgu yapılmaktadır (Tzima ve diğerleri, 2020: 1; Ibanez, 2017: 25). Bu konuda ülkemizde yapılan çalışmalarda eğitim unsurunun somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumu olumlu yönde etkilediği belirtilmekle beraber, turist rehberlerine somut olmayan kültürel mirasa yönelik verilen eğitimlerin yetersiz olduğu vurgulanmaktadır (Türker ve Köksal, 2018: 275). Bilindiği gibi turist rehberlerinin liderlik, arabuluculuk, kaynak yönetimi, motive etme ve çevreyi yorumlama gibi önemli rolleri bulunmaktadır (Ulusoy, 2022: 45; Türkmen, 2017: 913; Güzel ve Köroğlu, 2014: 939; Zorlu ve diğerleri, 2023: 1). Bu konuda turist rehberleri üzerinde yapılan bir çalışmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik eğitim almalarının somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Touloupa, 2010: 4). Söz konusu rollerin etkili bir biçimde yerine getirilmesi için turist rehberlerinin somut olmayan kültürel miras konusunda da özel eğitim ve seminerlere katılmalarının önemli bir konu olduğu görülmektedir. Ancak yapılan bu çalışmada katılımcıların sadece %34,2'sinin bu konuda eğitim aldığı görülmüştür. Bu kapsamda turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik eğitim alma düzeylerinin oldukça düşük olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak gerek bölgesel kalkınmanın gerekse de ulusal düzeyde kalkınmanın sağlanmasında turizmin önemli bir sektör olduğu bilinmektedir (Akan ve diğerleri, 2007: 1; Ivanov ve Webster, 2007: 379; Fayissa ve diğerleri, 2007: 1). Bir ülkenin turizm faaliyetlerinden yüksek gelir elde edebilmesi için yüksek turizm potansiyeline sahip olması gerekmektedir. Deniz, kum, güneş, doğal ve tarihi güzellikler ülkelerin turizm potansiyellerini arttıran unsurlar arasında yer almaktadır. Çünkü turistler genellikle deniz, kum, güneş, doğal ve tarihi güzellikler gibi faktörlerden etkilenecek destinasyon tercihi yapmaktadır (Rosello ve diğerleri, 2016: 1; Yıldırım ve diğerleri, 2008: 871; Mendoza-Gonzalez ve diğerleri, 2018: 1). Ancak son yıllarda turistlerin özellikle deniz, kum ve güneş üçlüsünden uzaklaşarak alternatif turizm türlerine yöneldikleri görülmektedir. Bu kapsamda son yıllarda somut olmayan kültürel miras öğelerinin turistlerin dikkatini çekmeye başladığı belirtilmektedir (Liu ve diğerleri,

2023: 1; Liu, 2021: 76). Turizmde destinasyona katılan turistlerin bilgilendirilmesinde ve bölge tanıtımının sağlanmasında turist rehberlerinin önemli sorumlulukları bulunmaktadır (Kassawneh ve diğerleri, 2019: 1; Lin ve diğerleri, 2014: 192; Kapa ve diğerleri, 2022: 1; Prozano, 2022: 1). Somut olmayan kültürel miras öğelerinin de turistlere tanıtımı genellikle turist rehberleri tarafından yapılmaktadır. Turist rehberlerinin somut olmayan kültürel miras öğelerini etkili bir biçimde tanıtımları ve turistler üzerinde olumlu etki bırakabilmeleri için somut olmayan kültürel miras öğelerine yönelik tutumlarının gelişmiş olması gerekmektedir. Bunun sağlanması da turist rehberlerinin somut olmayan kültürel miras öğelerine yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile mümkündür. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumları incelenmiş, araştırmanın sonunda turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının olumlu olduğu bulunmuştur. Demografik değişkenlere göre ele alındığı zaman, turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının cinsiyetlerine, yaş gruplarına, medeni durumlarına, mesleki deneyim sürelerine ve mesleği icra etme şekillerine göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Buna karşılık turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının eğitim düzeylerine, çalışma kartlarına ve somut olmayan kültürel miras konusunda eğitim alma durumu göre anlamlı farklılık gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Turist rehberleri üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada ulaşılan sonuçlara bağlı olarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

1. Ön lisans ve lisans eğitiminde edinilen bilgilerin yanında meslek yaşamı boyunca alınan kurs, seminer ve eğitimlerin mesleki gelişimine katkı sağladığı bilinmektedir. Turist rehberleri de mesleki özellikleri nedeniyle her zaman gelişime açık bireyler olmak durumundadır. Bu nedenle örgün eğitim sonrası meslek yaşamında kendilerini mesleki açıdan geliştirmeye yönelik kurs ve eğitimlere katılmaları oldukça önemlidir. Buna karşılık hem yapılan bu çalışmada hem de literatürde yer alan benzer araştırmalarda turist rehberlerinin mesleki yaşamları boyunca kurs ve eğitimlere katılım düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Bu kapsamda meslek yaşamları boyunca turist rehberlerinin hizmet içi eğitim, seminer ve kurslara katılım düzeylerini arttırmaya yönelik uygulamalar yürütülebilir.

2. Somut olmayan kültürel miras öğeleri turistlerin ilgisini çeken unsurların başında gelmektedir. Somut olmayan kültürel miras öğelerinin tanıtımını ve genel özelliklerini turist rehberlerinin turistlere aktardığı bilinmektedir. Bu durum somut olmayan kültürel miras öğeleri konusunda turist rehberlerinin yeterli bilgi ve olumlu tutuma sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda turist rehberlerine hem lisans eğitimi hem de meslek yaşamına başladıktan sonra somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarını arttırmaya yönelik eğitimler verilebilir.

3. Turist rehberlerinin faaliyet gösterdikleri bölgelerinin doğal ve tarihi özelliklerinin yanında sahip olduğu somut olmayan kültürel miras öğelerinin birbirinden farklı olduğu bilinmektedir. Bu durum faaliyet gösterilen bölgeye göre somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumların farklılaşmasına zemin hazırlamaktadır. Ancak literatürde faaliyet gösterilen bölgelere göre turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının incelendiği araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu noktada turist rehberlerinde faaliyet gösterilen bölge değişkenine göre somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumların incelendiği araştırmalar yapılabilir.

4. Turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının farklı demografik değişkenlere göre (gelir düzeyi, mesleği kendi isteği ile seçme durumu, konuşulan yabancı dil sayısı) incelendiği araştırmalar yapılabilir. Böylece demografik değişkenlerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum üzerindeki etkilerine yönelik daha geniş kapsamı bulgulara ulaşılabilir.

5. Farklı ülkelerde yaşayan ve görev yapan turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının karşılaştırıldığı araştırmalar yapılabilir. Bunun yanında turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının turistlerin bakış açısı ile değerlendirildiği araştırmalar gerçekleştirilebilir.

6. Bu çalışmada turist rehberlerinin büyük bir bölümünün erkek olduğu ve katılımcıların çoğunluğunun orta yaş grubunda yer aldığı görülmüştür. Bu durum cinsiyet ve yaş grubu değişkenine göre sağlıklı araştırma sonuçları elde etme noktasında yetersiz görülmektedir. Bu kapsamda kadın ve erkek katılımcı oranının birbirine yakın olduğu, benzer şekilde farklı yaş gruplarındaki turist rehberlerinin katılım sağladığı benzer çalışmalar yapılabilir.

7. Yapılan bu çalışmaya katılan turist rehberlerinin çoğunluğunun ülkesel çalışma kartına sahip olduğu bulunmuş, bölgesel çalışma kartına sahip olan turist rehberi oranının düşük olduğu gözlenmiştir. Bilindiği gibi turizmin gelişmesinde bölgesel ve kırsal turizm faaliyetlerinin büyük bir önemi bulunmaktadır. Bu noktada özellikle bölgesel çalışma kartına sahip olan turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yürütülebilir.

8. Yapılan bu çalışmada turist rehberlerinin büyük bir bölümünün somut olmayan kültürel mirasa yönelik eğitim alma düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur. Bilindiği gibi turizm alanında faaliyet gösteren bireylerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde alınacak eğitimin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu kapsamda turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarını geliştirmeye yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri yürütülebilir.

9. Bu çalışmada turist rehberlerinin somut olmayan kültürel mirasın sosyal hayat alt boyutunda en düşük puana sahip oldukları ifadenin “Dini bayramlarımızın kutlanmasının gerekli olduğuna inanırım” görüşü olduğu bulunmuştur. Ülkemizin inanç turizminde önemli bir potansiyele sahip olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman turist rehberlerinin bu görüşe düşük düzeyde katılım sağlamalarının olumsuz bir durum olduğu görülmektedir. Bu kapsamda turist rehberlerinde inanç turizmine yönelik somut olmayan kültürel mirasa yönelik bilgi düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

10. Bu çalışmada turist rehberlerinin turist rehberliği eğitimi alma durumlarına göre somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu durum turist rehberliği eğitiminin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumu arttırmaya ve geliştirmeye katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda ülkemizde turist rehberliği eğitimini yaygınlaştırmaya ve mevcut eğitim politikalarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Acar V (2014) Profesyonel turist rehberlerinin liderlik yönelimleri: Aydın Turist Rehberleri Odası'na kayıtlı olan profesyonel turist rehberleri örneği. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Aydın.
- Akan Y, Arslan İ, Isik C (2007) The impact of tourism on economic growth: The case of Turkey. *Journal of Tourism* 9(1): 1-24.
- Akgöz E, Göral R, Tengilimoğlu E (2016) Turistik ürün çeşitlendirmenin sürdürülebilir destinasyonları açısından önemi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* 55: 397-407.
- Akın F, Kamışlı M (2009) Yükselen ve gelişmekte olan ülkelerde turizm sektörünün ekonomik kalkınmaya etkileri: Türk turizmi üzerine bir değerlendirme. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* (16): 16-29.
- Aklanoğlu F (2010) Geleneksel yerleşmelerde kültür turizmi: Beypazarı örneği. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty* 10(2): 125-136.
- Akoğlu-Kozak M, Evren S, Çakır O (2013) Tarihsel süreç içinde turizm paradigması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* 24(1): 7-22.
- Akpınar-Külekçi E, Sezen I (2018) Bir ekoturizm aktivitesi olarak mağara turizmi: Erzurum ili elmalı mağarası örneği. *Journal of Architectural Sciences and Applications* 3(1): 66-75.
- Aksu M (2014) Turistler ve destinasyonlarda sunulan kültürel miras arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma: Troia örneği. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Akturan G (2017) Butik otel odalarındaki mekânsal özelliklerin incelenmesi: Bodrum'daki butik otel işletmeleri üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Alaeddinoğlu F, Yıldız MZ (2007) Türkiye'de kültür turizmi ve algılanışı. 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. Ankara, Türkiye, Eylül 10-15.

- Alpaslan K, Tanrıseven C, Tütüncü B (2018) Dağcılık turizminde moleküler gastronomi kullanılabilir mi?. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi* 2(Ek1): 104-122.
- Altaş NT, Çavuş A, Zaman N (2015) Türkiye'nin kış turizmi koridorunda yeni bir kış turizm merkezi: Konaklı. *Marmara Coğrafya Dergisi* 31: 345-365.
- Apostolakis A, Jaffry S (2006) Correcting for sample selection bias in stated preference tourist surveys. *Tourism Economics* 12(3): 451-468.
- Apriyani NPHS (2023) Push and pull factors influencing tourist visits to Kertalangu Cultural Village, Denpasar, Bali. *Lacultour: Journal of Language and Cultural Tourism* 2(2): 69-73.
- Ar H (2015) Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rolü. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Arat EP (2006) Türkiye'deki yat turizmi ve marinaların pazarlama yönünden değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arioğlu IE, Aydoğdu-Atasoy Ö (2015) Somut olmayan kültürel miras kapsamında geleneksel el sanatları ve kültür ve turizm bakanlığı. *Electronic Turkish Studies* 10(16): 109-126.
- Arslantürk Y, Altunöz Ö, Bülbül S, Güral FN (2013) İnanç turizmi ile ilgili Türkiye'de yapılan akademik çalışmaların incelenmesi. *International Conference on Religious Tourism and Tolerance*. Konya, Türkiye, Mayıs 9-12.
- Aslanova K (2013) Türkiye'de sağlık turizmi ve sağlık turizmi hukuku. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 3(3): 129-145.
- Asmadili, U. V. (2015). Paket Turlarda Müşteri Memnuniyetini Arttırma Aracı Olarak Algılanan Riskin Azaltılmasında Turist Rehberinin Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Atsan M, Çetinsöz BC (2019) Mağara turizmini tercih eden turistleri motive eden faktörler: Aynalıgöl (Gilindire) mağarasına yönelik bir içerik analizi. *Journal of Tourism Theory and Research* 5(2): 260-272.
- Ayaz N, Eren M (2020) Türkiye'de inanç turizmi üzerine nitel bir araştırma. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi* 5(2): 284-300.

- Aydın O. (2012) Türkiye'de alternatif bir turizm; sağlık turizmi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 2012(2): 91-96.
- Aytaç AS, Çağlak S, Bozdağ E, Çiftçi C (2014) Karacadağ'da (Şanlıurfa-Diyarbakır) kış turizmi potansiyelini belirleyen fiziki coğrafya etmenleri. *Electronic Turkish Studies* 9(5): 293-305.
- Bahar M, Yüzbaşıoğlu N, Topsakal Y (2019) Akıllı turizm ve süper akıllı turist kavramları ışığında geleceğin turizm rehberliğine bakış. *Journal of Travel and Tourism Research* 14: 72-93.
- Baştan NB (2020) Turizmin yerel halk üzerine sosyo-kültürel etkileri: Şirince köyü örneği. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Denizli.
- Baykan E (2007) Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* 2: 30-49.
- Beyaz Z, Karabacak G (2018) Türkiye’de turizm gelirlerinin cari işlemler dengesi üzerindeki etkisi. *EUropean Journal of Managerial Research* 2(2): 56-75.
- Bilici N (2014) Yayla turizminin bölgesel ekonomik kalkınmadaki rolü: Ayder Yaylası örneği. *International Conference in Economics*. Prague, Czech Republic, September 3-5.
- Bilici N, Işık Z (2018) Bölgesel kalkınmada yayla turizmi: Rize ili örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 4(1): 1-21.
- Boz M, Gülüm K, Çoban Ö (2010) Alternatif turizm çeşidi olarak golf turizmi ve golf turizminin çevresel etkileri. *I. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi*, Nevşehir, Türkiye, Mayıs 27-30.
- Bula HO (2012) Performance of women in small scale enterprises (SSEs): Marital status and family characteristics. *European Journal of Business and Management* 4(7): 85-99.
- Büyükkuru M, Aslan Z (2015) Turist rehberlerinin iletişim becerilerinin turistlerin tur deneyimi üzerine etkisi: Nevşehir ilinde bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13(34): 338-354.
- Can A. (2014) *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Ceylan S (2009) Davraz Dağı (Isparta)'nda kış turizmi. *Doğu Coğrafya Dergisi* 14(22): 205-230.
- Ceylan S, Demirkaya H (2009) Kış turizmine bağlı olarak gelişen bir kırsal yerleşme: Çobanisa köyü (Isparta). *Doğu Coğrafya Dergisi* 14(21): 79-94.
- Crespi-Vallbona M (2021) Satisfying experiences: guided tours at cultural heritage sites. *Journal of Heritage Tourism*, 16(2): 201-217.
- Çağlı IB (2012) Türkiye'de yerel kültürün turizm odaklı kalkınmadaki rolü: gastronomi turizmi örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çakır A (2010) Profesyonel turist rehberlerinin çalışma biçimi ve mesleki eğitim süreleri ile iş tatminleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Erzurum
- Çakmak AI (2023) Kültürel mirasın aktarılmasında turist rehberliği mesleğinin etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Çapar G (2016) Kültürel ve doğal mirasın sürdürülebilirliğinde turist rehberliğinin rolü: Kapadokya'yı ziyaret eden yabancı turistler üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Mersin.
- Çarbuğa Ü, Pekerşen Y (2017) Botanik bahçeleri ve turizm. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research* 1(1): 26-35.
- Çelik S (2018) Alternatif turizm. *Journal of International Social Research* 11(56): 193-204.
- Çetinkaya G, Dedemen O (2013) Golf turizmine yönelik yerel halkın algılarının belirlenmesi: Antalya/Belek örneği. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi* 2(1): 24-45.
- Çetinkaya G, Kaplan M, Ömüriş E (2019) Golf turizm motivasyonlarının incelenmesi Antalya-Belek destinasyonu üzerine nitel bir çalışma. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi* 14(53): 42-55.
- Çımat A, Bahar O (2003) Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi üzerine bir değerlendirme. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* 1(6): 1-18.
- Çiftçi E, Acet H (2021) Türkiye ekonomisinde turizm gelirlerinin seyri (2012-2020). *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi* 1(2): 101-113.

- Çokal Z (2015) Bir kültür elçisi olarak profesyonel turist rehberinin turistlere aktarılan kültürel değerlere katkısına yönelik turist algılamaları: Kapadokya örneği. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Nevşehir.
- Çulha O (2008) Kültür turizmi kapsamında destekleyici turistik ürün olarak deve güreşi festivalleri üzerine bir alan çalışması. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi* 3(12): 1827-1852.
- Değirmencioğlu AÖ (2001). Türkiye'de turizm rehberliği eğitimi üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* 12(2): 189-196.
- de Janasz S, Forret M, Haack D, Jonsen K (2013) Family status and work attitudes: An investigation in a professional services firm. *British Journal of Management*, 24(2): 191-210.
- Demir E (2020) Turizmin sosyo-kültürel etkileri üzerine bir inceleme. *Antalya Bilim Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 1(1): 62-77.
- Demir M, Alım M (2016) Sarıkamış Bayraktepe (Cıbıltepe) kış sporları ve turizmi merkezine ait coğrafi bir değerlendirme. *Marmara Coğrafya Dergisi* 33: 241-275.
- Demircan N, Öz I, Stephenson R, Karahan, F (2006) Ekoturizm ve botanik turizmi: Türkiye'nin Sukkulent bitki çeşitliliğinin turizm potansiyeli. *GAP V. Mühendislik Kongresi*. Şanlıurfa, Türkiye, Nisan 26-28.
- Deniz H (2019) Profesyonel turist rehberlerinin kültürel mirasın korunmasındaki rolü: Türkiye'deki turist rehberleri üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Batman.
- Diker O, Çetinkaya A, Cinkara A (2016) Hava sporları turizmi ve Safranbolu'nun hava sporları potansiyelinin belirlenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6(1): 84-100.
- Doğanay, S. (2011). Doğu Karadeniz'de yayla turizmi merkezlerine yeni bir örnek: Taşköprü Yaylası. *Eastern Geographical Review* 16(26): 223-240.
- Duong LN, Pham LH, Hoang TTP (2023) Applying push and pull theory to determine domestic visitors' tourism motivations. *Journal of Tourism and Services* 14(27): 136-160.

- Edinsel S, Adıgüzel O (2014) Türkiye'nin sağlık turizmi açısından son beş yıldaki dünya ülkeleri içindeki konumu ve gelişmeleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 4(2): 167-190.
- Ekşioğlu AG, Zeybek Hİ (2021) Yayla turizmi açısından bir inceleme: Kürtün Yaylaları (Gümüşhane). *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12(3): 1298-1308.
- Emekli G (2005) Avrupa Birliği'nde turizm politikaları ve Türkiye'de kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi* 14: 99-107.
- Emekli G (2006) Coğrafya, kültür ve turizm: kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi* 15: 51-59.
- Eser S, Şahin S (2020) Turist rehberliği mesleğinde yaşanan güncel sorunlar üzerine bir inceleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi* 4(2): 1344-1355.
- Esichaikul R, Chansawang R, Songsoonthornwong C, Kaewudom Y (2020) The study and revision of the tourist guide and tour leader training courses. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences* 40(2): 1-30.
- Eşitti B (2018) Sürdürülebilir kış sporları turizmi: Sarıkamış'ın potansiyelinin SWOT analizi ile değerlendirilmesi. *Turizm Akademik Dergisi* 5(1): 205-220.
- Eykay İ, Dalgın T, Çeken H (2015) İnanç turizmi potansiyeli açısından Antakya'nın değerlendirilmesi. *Journal of Life Economics* 2(2): 59-74.
- Fayissa B, Nsiah C, Tadasse B (2008) Impact of tourism on economic growth and development in Africa. *Tourism Economics* 14(4): 807-818.
- Fettahoğlu-Şenkaya B, Demirel Ö, Özkır D (2012) Ayder (Çamlıhemşin-Rize/Türkiye) termal ve yayla turizm bölgesinin termal koruma ve turizm gelişimi açısından değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi* 2(5): 151-164.
- Francis K, Wandaka J, Wamathai A, Jilo N (2019) The role of tour guides in promotion of sustainable tourism practices in Kenya. *Journal of Tourism And Hospitality Management*, 7(2): 40-47.
- Garcia PL, Guerrero MP, Yepes ET, Perales MF (2019) The influence of second foreign languages in the cultural tourist guiding. *Journal of Tourism and Heritage Research: JTHR* 2(4): 140-168.

- George EW (2010) Intangible cultural heritage, ownership, copyrights, and tourism. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research* 4(4): 376-388.
- George, D., & Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Godlewska A, Mazurek-Kusiak A, Soroka A (2023) Push and pull factors influencing the choice of a health resort by Polish treatment-seekers. *BMC Public Health* 23(1): 2192-2204.
- Gonda T (2024) Women as thoughtful and responsible consumers of tourism: Gender differences in tourism consumption patterns and attitudes towards tourism. *Geo Journal of Tourism and Geosites*, 54: 794-801.
- Gorenak M, Gorenak I (2012) Challenges in education of tour guides and tour managers. *Informatologia* 45(4): 287-296.
- Güçlütürk-Baran G (2019) Turist rehberliği mesleğini seçme nedenleri. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6(12): 26-34.
- Güdü-Demirbulat Ö (2012) Turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin turist rehberleri tarafından algılanması üzerine bir araştırma: Trabzon ili örneği. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* 1: 53-75.
- Gülduran ÇA, Gürdoğan A (2021) Çalışanların somut olmayan kültürel miras tutumlarının belirlenmesi: Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research* 8(1): 94-119.
- Gülpınar-Sekban DÜ, Bekar M, Acar C (2016) Trabzon ilinin yayla turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi ve farkındalık yönünden incelenmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)* 3(1): 349-361.
- Gümüş G (2019) Turistik ürün çeşitlendirilmesi: Kapadokya bölgesindeki inanç turizmi kaynaklarının değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Nevşehir.
- Günden B, Güneren E (2021) Turist rehberi ile kültürel miras ve turizm meslek elemanı adaylarının kültürel miras algıları üzerine bir çalışma. *Journal of Tourism Research Institute* 2(1): 17-32.

- Güneş E, Alagöz G (2018) Turizm eğitimi alan öğrencilerin kültürel miras tutumları üzerine bir araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (29): 753-777.
- Gürel D, Çetin T (2019) Intangible cultural heritage attitude scale: Validity and reliability study. *Bartın University Journal of Faculty of Education* 8(1): 82-102.
- Gürsoy H (2019) Profesyonel turist rehberlerinin kişisel gelişimi ve mesleki donanımı üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Güzel FÖ, Köroğlu Ö (2014) Turist rehberlerinin liderlik ve aracılık rollerinin tur deneyimine etkisi: Doğa turları üzerine bir araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 13(4): 939-960.
- Güzel Ö, Nacak E, Bilgi E, Kalın V (2020) Sustainable tourism and the roles of tour guides in destinations: A qualitative case study in turkey. *Journal of Economy Culture and Society*, 63: 149-163.
- Heper FÖ, Sarıışık M (2015) Kongre turizmi açısından İstanbul ilinin rekabet gücünün analizi. *Kastamonu University Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty* 6: 61-75.
- Hu W (2007) Tour guides and sustainable development: The case of Hainan, China. Thesis of Doctora, University of Waterloo, Doctor of Philosophy in Geography, Canada.
- Ibanez AM (2017) Kamishibai: An intangible cultural heritage of Japanese culture and its application in Infant Education. *Kepzes Es Gyakorlat: Training And Practice*, 15(1-2): 25-44.
- Irmak MA, Yılmaz H (2011) Determination of perception of flora tourism via questionnaire surveys. *Biological Diversity and Conservation* 4(1): 99-106.
- Ivanov S, Webster C (2007) Measuring the impact of tourism on economic growth. *Tourism economics* 13(3): 379-388.
- İbret Ü, Aydınöz D, Uğurlu M (2015) Kastamonu şehrinde kültür ve inanç turizmi. *Marmara Coğrafya Dergisi* 32: 239-269.
- İrge NT (2021) İş-yaşam dengesini etkileyen risk faktörleri. *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2(3): 322-333.

- İşçeli Z, Kılıç G (2018) Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren fakültelerin müfredatlarının incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)* 1(1): 41-56.
- Kabakulak A (2019) Turizm rehberliği öğrencilerinin iletişim becerileri üzerine bir araştırma: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)* 2(1): 18-30.
- Kantar G, Işık E (2014) Türkiye’de sağlık turizmi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi* 1(1): 15-20.
- Kapa MG, de Crom EP, Hermann UP (2022) Exploring the profile of tourist guides in South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 11(3): 1227-1239.
- Kaplan M (2019) Golf turizm motivasyonlarının belirlenmesine yönelik keşifsel bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Anabilim Dalı, Antalya.
- Karacaoğlu S (2024) The Role and power of tour guides as storytellers in cultural heritage tourism. *Journal of Management and Economic Studies*, 6(2): 219-229.
- Kassawneh MS, Al Makhadmeh IM, Shatnawi HS, Al Najdawi BM (2019) The impact of behaviors and skills of tour guides in guiding tourist groups. *African Journal of Hospitality, Tourism And Leisure*, 8(1): 1-13.
- Kaya B, Ünlüöner K (2021) Turist rehberlerinin kültürel miras aktarımında hikâye anlatıcılığının rolü. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi* 5(3): 2166-2179.
- Kızıldemir Ö, Sarıışık M (2017) turizm endüstrisinin ekonomik etkilerinin bölgesel kalkınmaya etkileri: Adana’da yerel paydaşlar üzerine bir araştırma. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 1(2): 38-58.
- Kodaş D, Sü-Eröz S (2012) Kırsal turizm ile kültürel turizmin bütünleşmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14(22): 169-174.
- Koeswiryono DP, Koerniawaty FT (2021) Journeys to polyglotism: a case study of French, Spanish, and Japanese tourist guides. *Journal of Applied Studies in Language* 5(2): 252-258.
- Konurhan Z (2019) Kaş ve Demre ilçesi kıyılarında su altı dalış turizmi. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Çanakkale.

- Koşan A (2013) Kış sporları turizmi–kayak turistlerinin kış turizm merkezlerini algı ve değerlendirmelerine ait bir araştırma (Palandöken’de bir uygulama). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17(2): 293-324.
- Kovalenko OV, Yepyk LI, Yeromenko AY, Kashynska OY, Bezruchenkov YV (2021) Training of the future tourist guides for intercultural communicative interaction within professional activity. *Linguistics and Culture Review*, 5(S4): 729-746.
- Kozak M (2013) *Turizm Ekonomisi* (Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, Eskişehir).
- Köroğlu Ö (2013) Turist rehberlerinin iş yaşamındaki rolleri üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16: 91-112.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2013) Gelenekten Geleceğe Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Miras.Desen Ofset. Ankara.
- Lin JH, Lee SJ, Yeh C, Lee WH, Wong JY (2014) Identifying gender differences in destination decision making. *Journal of Tourism & Recreation*, 1(1): 1-11.
- Liu H (2021) Perceived value dimension, product involvement and purchase intention for intangible cultural heritage souvenir. *American Journal of Industrial and Business Management* 11(1): 76-91.
- Liu Y, Phromphithakkul W, Bangbon P (2023) The Influence of Intangible Culture Heritage Image on Tourists' Cultural Identity. *Journal of the Association of Researchers* 28(2): 82-92.
- Mason MC, Paggiaro A (2009) Celebrating local products: the role of food events. *Journal of Foodservice Business Research* 12(4): 364-383.
- Mendoza-González G, Martínez ML, Guevara R, Pérez-Maqueo O, Garza-Lagler MC, Howard A (2018) Towards a sustainable sun, sea, and sand tourism: The value of ocean view and proximity to the coast. *Sustainability* 10(4): 1012-2027.
- Meng F, Uysal M (2008) Effects of gender differences on perceptions of destination attributes, motivations, and travel values: An examination of a nature-based resort destination. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(4): 445-466.
- Meriç S, Orhun BN (2021) *Akarsu Turizmi*, Çilesiz E, Sezen-Doğancılı O (Ed.) *Alternatif Turizm Kapsamında Güncel Konular ve Araştırmalar* içinde (Çizgi Kitabevi, Konya).
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013) *Konaklama ve Seyahat Hizmetleri* (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara).

- Min, J. C. (2010). Tour guides' emotional intelligence in relation to demographic characteristics. *African Journal of Business Management*, 4(17): 3730-3737.
- Mirza N (2015) Turistik ürüne dayalı destinasyon planlaması: İzmir ili sağlık turizmi kümelenmesi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir.
- Mousa M, Abdelgaffar H, Salem IE, Elbaz AM, Chaouali W (2023) Religious, contextual and media influence: Determinants of the representation of female tour guides in travel agencies. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 35(9), 3172-3192.
- Mursalov M (2009) Bir turistik ürün çeşitlendirmesi olarak kış turizmi ve kış turizmi açısından Azerbaycan'ın Guba-Haçmaz turizm bölgesinin arz potansiyeli. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir.
- Muzenda A (2014) A conceptual model of the determinants of performance of tourism sector small and medium enterprises (SMEs). *International Journal of Business and Management Invention* 3(1): 30-35.
- Narin M (2006) Ayvalık ve Burhaniye ilçelerinin yat turizmi arzı ve sorunları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9(16): 127-145.
- Nedosugova A B, Khairullina DD, Baranova EA, Shugaeva EA, Korotaeva IE (2021) Teaching tourist guides foreign languages: Finding effective methods. *Revista Entrelinguas* 7(4): 1-17.
- Ngondo E, Hermann UP, Venter DH (2024) Push and pull factors affecting domestic tourism in the Erongo region, Namibia. *Geojournal of Tourism and Geosites* 53(2): 575-583.
- Okuyucu A, Somuncu M (2013) Türkiye’de inanç turizmi: bugünkü durum, sorunlar ve gelecek. *International Conference on Religious Tourism and Tolerance*. Konya, Türkiye, Mayıs 9-12.
- Olalere FE (2019) Intangible cultural heritage as tourism product: The Malaysia experience. *African Journal of Hospitality, Tourism, and Leisure* 8(3): 1-10.
- Ongun U, Gövdere B (2015) Kırsal turizmin kırsal kalkınmaya etkisi: Şirince örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences* 5(2): 46-55.

- Ott M, Dagnino FM, Pozzi F (2015) Intangible cultural heritage: Towards collaborative planning of educational interventions. *Computers in Human Behavior*, 51: 1314-1319.
- Özçoban E (2019) Türkiye’de kış turizmi ve Erciyes kayak merkezi üzerine bir değerlendirme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 7(3): 1606-1625.
- Özdamar K., (2013a), Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi – 1, MINITAB 16 – IBM SPSS 21, Nisan Kitapevi, Eskişehir
- Özdemir E (2024) Sürdürülebilir turizm kapsamında kültürel miras farkındalığı ve kültürel mirasın korunmasına yönelik turist rehberliği öğrencilerinin algılarının değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kapadokya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Nevşehir.
- Özer Ş (2010) Kongre turizmi ve Kapadokya bölgesindeki otel işletmelerinin kongre hizmetleri yönetiminin incelenmesi: Kayseri ve Nevşehir ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Nevşehir.
- Özgen N (2012) Siirt’in inanç turizmi mekânları: ziyaret (Veysel Karani) ve Tillo (Aydınlar) Örnekleri. *Doğu Coğrafya Dergisi* 17(27): 251-272.
- Özgenç C, Mesci M (2020) Botanik turizm bağlamında botanik bahçesi kurulumuna yönelik paydaş görüşleri: Gümüşova örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 21(2): 238-257.
- Özkurt H (2007) Sağlık turizmi tahvilleri. *Maliye Dergisi* 152(1): 122-142.
- Özsarı SH, Karatana Ö (2013) Sağlık turizmi açısından Türkiye’nin durumu. *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi* 24(2): 136-144.
- Özsoy Y (2019) Somut olmayan kültürel mirasın turizm alanında değerlendirilmesi Gazipaşa örneği. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Kastamonu.
- Palavar H (2020) Kültür turizmi kapsamında dini mekânlarda turist deneyimleri, turist tatmini ve tavsiye etme eğilimi arasındaki ilişkilerin incelenmesi; Trabzon örneği. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Pozzi F, Antonaci A, Dagnino FM, Ott M, Tavella M (2014) A participatory approach to define user requirements of a platform for intangible cultural heritage

- education. In *2014 International Conference on Computer Vision Theory and Applications*, 2: 782-788.
- Prozano RN (2022) Roles of Religious Guides in Tourism: A Qualitative Study from Japan. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 10(4): 1-13.
- Qiu Q, Zheng T, Xiang Z, Zhang M (2019) Visiting intangible cultural heritage tourism sites: From value cognition to attitude and intention. *Sustainability*, 12(1), 1-20.
- Qiu Q, Zuo Y, Zhang M (2022) Intangible cultural heritage in tourism: Research review and investigation of future agenda. *Land* 11(1): 139-160.
- Rabotic B (2008) Tourist guides as cultural heritage interpreters: Belgrade experience with municipality-sponsored guided walks for local residents. In *International Tourism Conference: Cultural and Event Tourism Issues & Debates*, 213-233.
- Rodzi NM, Zaki SA, Subli SMH (2013) Between tourism and intangible cultural heritage. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 85: 411-420.
- Rosselló J, Waqas A (2016) The influence of weather on interest in a “sun, sea, and sand” tourist destination: The case of Majorca. *Weather, Climate, and Society* 8(2): 193-203.
- Sam-Huang S, van der Veen R (2019) The moderation of gender and generation in the effects of perceived destination image on tourist attitude and visit intention: A study of potential Chinese visitors to Australia. *Journal of Vacation Marketing*, 25(3): 375-389.
- Sandaruwani JARC, Gnanapala WAC (2016) The role of tourist guides and their impacts on sustainable tourism development: A critique on Sri Lanka. *Tourism, Leisure and Global Change*, 3, 1-12.
- Saral E (2019) Somut olmayan kültürel miras konusunda Türkiye’de yapılan bilimsel çalışmalar üzerine açıklayıcı bibliyografya denemesi. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Muğla.
- Sarı C (2007) Antalya’nın alternatif turizm kaynakları ve planlaması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya (Beşeri ve İktisadi Coğrafya) Anabilim Dalı, Ankara.

- Sarı-Çallı D (2015) Uluslararası seyahatlerin tarihi gelişimi ve son seyahat trendleri doğrultusunda Türkiye'nin konumu. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi* 4(1): 4-28.
- Sezer İ, Kılıç M (2015) Yayla turizmi ve rekreasyon amacıyla yaylalara gelen ziyaretçilerin bakış açılarının değerlendirilmesi: Kulakkaya yaylası örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences* 5(2): 8-16.
- Sezer, İ. (2012). Turistik fonksiyonları ve yat turizmine etkileri açısından Didim yat limanı (D-Marin Didim). *Doğu Coğrafya Dergisi* 17(28): 103-124.
- Sezer, İ. (2015). Doğu Karadeniz'de gelişme potansiyeli yüksek bir yayla turizm merkezi: Kulakkaya yaylası. *Doğu Coğrafya Dergisi* 20(34): 89-114.
- Silva L, Gutierrez LSC, Rojas PL, Tovar SS, Tirado JGO, Cotonieto IAM, García LH (2005) Burnout syndrome among Mexican hospital nursery staff. *Revista Médica del Instituto Mexicano del Seguro Social*, 43(1): 11-15.
- Somuncu M (2004) Dağcılık ve dağ turizmindeki ikilem: ekonomik yarar ve ekolojik bedel. *Coğrafi Bilimler Dergisi* 2(1): 1-21.
- Soybalı HH, Çoban E, Türkoğlu T (2022) Turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras değerlerine yönelik bilgi, deneyim ve tutumlarının belirlenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)* 5(2): 161-181.
- Sümbül G (2019) Yerel kültürün turist rehberleri tarafından aktarılması- nero turist rehberleri üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Süslü C, Eryılmaz G, Demir E (2019) Festival turizminin ekonomik kalkınmaya etkisi: Silifke uluslararası müzik ve folklor festivali. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi* 3(4): 1074-1090.
- Şahin S, Ulusoy-Yıldırım H (2020) Turist rehberi adaylarının kültür varlıklarına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumları. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18(3): 120-136.
- Şahin-Ören T (2018) Spor turizmi aracılığı ile sürdürülebilir destinasyon geliştirme: Hava sporları açısından Uşak ili potansiyeli. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Antalya.

- Şahin-Ören, T, Yüzbaşıoğlu N (2019) Sürdürülebilir destinasyon geliştirme: Hava sporları uzmanları açısından değerlendirme. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8(4): 3911-3930.
- Şengel Ü, Zengin B, Şengel T, Işkın M (2018) Kongre ve fuar organizasyonlarının turizm sektörüne etkileri: EMİTT örneği. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi* 7(1): 4-20.
- Şenol F, Tokmak C, Gnira M (2016) Dağ turizmi ve gelişmesinin önündeki engeller: Kırgızistan örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5(2): 139-156.
- T. C. Kalkınma Bakanlığı (2018) *On birinci kalkınma planı (2019-2023)* (T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayınları, Ankara).
- Talukder AK, Bhattacharjee S (2024) International tourist arrivals, foreign exchange earnings, and barriers to inbound tourism in Bangladesh. *Bangladesh Journal of Public Administration* 31(2): 23-50.
- Tanrısever C, Bektaş İ, Koç DE (2019) Dünyada turist rehberliği eğitimi. *Turist Rehberliği Dergisi*, 2(1): 44-56.
- Tanrısever C, Kara C, Pamukçu H (2018) Dağcılık faaliyetlerinin turizm ekonomisine kazandırılması. *III. Uluslararası al- Farabi Sosyal Bilimler Kongresi*. Ankara, Türkiye, Kasım 9-11.
- Tekin ÖF (2016) Alternatif bir turizm türü olarak yayla turizmi ve bozkır ilçesinin potansiyelinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır*. Konya, Türkiye, Mayıs 6-8.
- Teyfur M (2021) Investigation of professional burnout levels of secondary school administrators according to some variables. *Psycho-Educational Research Reviews*, 10(3): 44-56.
- Thetsane RM (2019) Local community participation in tourism development: The case of Katse villages in Lesotho. *Athens Journal of Tourism* 6(2): 123-140.
- Toriyama J (2004) Living with family and foreigners: Egypt female tourist guides' narratives on their family, work, and identity. Thesis, the American University in Cairo). AUC Knowledge Fountain.
- Touloupa S (2010) Casting identity in the cultural tourism industry: Greek tourist guides in a'Mission'of heritage interpretation. *Public Archaeology*, 9(1): 4-33.

- Tshidzumba NA, Oladunjoye ON, Chaka M (2022) Impact of exchange rate regime on international tourists' inflow in South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure* 11(6): 2159-2172.
- Türker A, Köksal G (2018) Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistlere aktarılmasının turist rehberleri açısından değerlendirilmesi, Hacıoğlu N, Avcıkurt C, Kılıç A, Ulusoy-Yıldırım H (Ed) *Turist Rehberliği Üzerine Güncel Araştırmalar* içinde (Detay Yayıncılık, Ankara).
- Türkmen MT (2017) Turist rehberlerinin liderlik yönelimlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 16(3): 913-927.
- TÜRSAB (2020) *Turizm Ürün ve Hizmetler* (Türsab, Akademi).
- Tüt K, Tuna M, Şenol FA (2022) Turizm ekseninde somut kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin incelenmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(4), 782-797.
- Tzima S, Styliaras G, Bassounas A, Tzima (2020). Harnessing the potential of storytelling and mobile technology in intangible cultural heritage: A case study in early childhood education in sustainability. *Sustainability*, 12(22), 1-22.
- Uçkun S (2004) *İşletme ve İşletme Türleri*, Demirkol Ş, Zengin B (Ed) *Turizm İşletmeleri* içinde (Değişim Yayınları, İstanbul).
- Ullah Z, Naveed RT, Rehman AU, Ahmad N, Scholz M, Adnan M, Han H (2021) Towards the development of sustainable tourism in pakistan: A study of the role of tour operators. *Sustainability*, 13(9), 1-17.
- Ulusoy H (2022) Doğal ve kültürel kaynakların (çekiciliklerin) korunmasında turist rehberlerinin kaynak yönetimi rolüne yönelik ölçek geliştirme ve uygulama çalışması. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Usta Ö (2009) *Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım* (Detay Yayıncılık, Ankara).
- Ünal E (2017) İstanbul'un Anadolu yakasında kongre turizmi arzı gereksinimine yönelik bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Vargas C, Cañadas GA, Aguayo R, Fernández R, de la Fuente EI (2014) Which occupational risk factors are associated with burnout in nursing? A meta-

- analytic study. *International Journal of Clinical and Health Psychology* 14(1): 28-38.
- Wang CY (2019) Building a network for preserving intangible cultural heritage through education: A study of Indonesian batik. *International Journal of Art & Design Education*, 38(2): 398-415.
- Weng L, Liang Z, Bao J (2020) The effect of tour interpretation on perceived heritage values: A comparison of tourists with and without tour guiding interpretation at a heritage destination. *Journal of Destination Marketing & Management*, 16, 1-2.
- Yan WJ, Li KR (2023) Sustainable cultural innovation practice: heritage education in universities and creative inheritance of intangible cultural heritage craft. *Sustainability*, 15(2): 1-20.
- Yang F, Ayavoo R, Ab Aziz N (2023) Exploring students' push and pull motivations to visit rural educational tourism sites in China. *Sustainability* 15(20): 14739-14742.
- Yıldırım TB, Ak T, Ölmez Z (2008) Assessment of the natural-cultural resources in Çanakkale for nature-based tourism. *Environment, Development and Sustainability* 10(6): 871-881.
- Yıldırım-Saçılık M, Toptaş A (2017) Kültür turizmi ve etkileri konusunda turizm öğrencilerinin algılarının belirlenmesi. *Turizm Akademik Dergisi* 4(2): 107-119.
- Yıldız E (2012) Mesleki tükenmişlik ve rehber öğretmenler üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1(33): 37-61.
- Yiamjanya S, Wongleedee K (2014). International tourists' travel motivation by push-pull factors and the decision making for selecting Thailand as destination choice. *International Journal of Social, Education, Economics and Management Engineering* 8(5): 1326-1331.
- Yu X, Weiler B, Ham S (2002) Intercultural communication and mediation: A framework for analysing the intercultural competence of Chinese tour guides. *Journal of Vacation Marketing*, 8(1): 75-87.
- Yüksel YF (2019) İzmir ilinin inanç turizmi potansiyeli ve değerlendirmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, İzmir.

- Zaitseva NA, Larionova AA, Yakimova NS, Leukhova MG, Radina OI (2017) Methodological aspects of foreign language teaching in the preparation of the tour guides. *Modern Journal of Language Teaching Methods* 7(4): 399-409.
- Zengin B, Gürkan Z (2007) Konaklama sektöründe kurumsal imajın önemi ve tüketici tercihlerine etkileri. *Journal of Azerbaijani Studies* 12(2): 132-157.
- Zorlu Ö, Avan A, Aytekin E, Baytok A (2023) Knowledge-oriented leadership for tourist guidance professions: a conceptual analysis based on specialization. In *Leadership Approaches in Global Hospitality and Tourism* (IGI Global, Pennsylvania).

EKLER

EK-1: Anket Formu

Cinsiyet

- a) Kadın b) Erkek

Yaşınız

- a) 25 ve altı b) 26-35 c) 36-45 d) 46-60 e) 61 ve üstü

Medeni durum

- a) Evli b) Bekar

Turist rehberliği eğitimi alma şekli

- a) Ön lisans b) Lisans c) Lisansüstü d) Bakanlık kursu

Çalışma kartı

- a) Bölgesel b) Ülkesel

Rehberlik mesleğini icra etme şekli

- a) Acenteye bağlı b) Bağımsız

Rehberlik yaptığı yabancı diller (Belirtiniz).....

Rehberlik mesleğini icra etme süresi

- a) 0-1 yıl b) 2-5 yıl c) 6-10 yıl d) 11-15 yıl e) 16 yıl ve üzeri

Somut olmayan kültürel miras eğitimi (ders, kurs, seminer vb) alma durumu

- a) Evet b) Hayır

Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Geleneksel çocuk oyunlarının (saklambaç, çelik çomak, topaç, birdirbir vb.) yaşatılmasının gerekli olduğuna inanırım.				
2. Dini bayramlarımızın kutlanmasının gerekli olduğuna inanırım.				
3. Dini bayramların (Ramazan ve Kurban Bayramı) sosyal ilişkileri güçlendirdiğini düşünürüm.				
4. Türk kahvesi geleneğinin Türk misafirperverliğinde önemli bir yeri olduğunu düşünürüm.				
5. Festivallerin (mesir macunu, yayla şenlikleri, çilek festivali vb.) Türk kültürünün önemli bir parçası olduğuna inanırım.				
6. Yöremizde oynanan Türk halk oyunu oynarım.				
7. Halk oyunları (horon, zeybek, halay vb.) izlemekten zevk alırım.				
8. Türk el sanatları ile ilgili (hat, ebru, nazar boncuğu vb.) düzenlenen kurslara katılmak isterim.				
9. Geleneksel Türk giyim kuşamı (kaftan, yazma, bindallı, şalvar vb.) ilgimi çeker.				
10. Çevremde Türk gösteri sanatları (Karagöz, Kukla vb.) ilgili etkinlik olunca katılırım.				
11. Yaşlılar, geçmişleri hakkında konuşunca onları dinlemeyi severim.				
12. Geçmiş yaşantıları ile ilgili konuşan yaşlıları dinlemek sıkıcıdır.				
13. Türk lokumu, Türk damak zevkinin en önemli unsurlarından biridir.				
14. Daha önce gitmediğim bir yere gittiğimde oranın kültürel özelliklerini öğrenmek isterim.				
15. Türk halk kültüründe komşuluk ilişkilerinin önemli bir yere sahip olduğunu düşünürüm.				
16. Türk halk müziği, Türk kültürünün özelliklerini yansıtır.				
17. Nasrettin Hoca fıkralarını dinlemek benim için eğlencelidir.				
18. Türk halk müziği, Türk kültürü için önemlidir.				
19. Türk masallarını (Keloğlan, Kırk Haramiler vb.) dinlemeyi severim.				
20. Yaşlıların iklim ve mevsimlere yönelik yaptığı tahmin ve eski hesaplar ilgimi çeker.				
21. Mevsimlerle ilgili yapılan eski hesapları bilirim.				
22. 12 Hayvanlı Türk Takvimini öğrenmek isterim.				
23. Çoban Bayramları (koç katımı, koyun yüzdürme vb.) Türk kültürü için bir zenginliktir.				